

Významné osobnosti sociální pedagogiky a společné hodnoty jejich života a díla

Bc. Kateřina Darebníčková

Diplomová práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Kateřina Darebníčková**
Osobní číslo: **H180053**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Významné osobnosti sociální pedagogiky a společné hodnoty jejich života a díla**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblastí sociální pedagogiky, života a díla F. Bakuleho, P. Pittera a M. Dědiče a jejich přínosu pro současnou sociální pedagogiku.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou obsahové analýzy.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

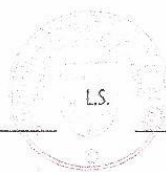
Forma zpracování diplomové práce: Tiskněná/elektronická

Seznam doporučené literatury:

- BALVÍN, Jaroslav, 2015. Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti. Praha: Radix. ISBN 978-80-87573-13-6.
FAUCHER, Francois, 1999. František Bakule enfant terrible české pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 80-7178-305-6.
KRAUS, Blahoslav, 2008. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
PITTER, Přemysl, 1996. Nad vřavou nenávisť: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. Praha: Kalich. ISBN 80-7017-972-4.
ŠEDOVÁ, Klára a Roman ŠVARČEK, 2014. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: 15. ledna 2021
Termín odevzdání diplomové práce: 23. dubna 2021

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 15. ledna 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací

²⁾ Vysoká škola nerýčejně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledek obhajoby prostřednictvím datového kataložených prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce požičovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasaňuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Opírá-li autor takového díla užití svolení bez vědomí držitele, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení obvyklého projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem této diplomové práce je analýza děl od sociálních pedagogů Františka Bakuleho, Přemysla Pittra a Miroslava Dědiče a následně srovnání jejich pojetí sociálně pedagogické výchovy. V teoretické části se věnuje pojmům a definicím z oblasti sociální pedagogiky a výchovy, životním osudům těchto významných osobností a okolnostem, které měly vliv na rozvoj teorie výchovy u vybraných pedagogických osobností. V praktické části komparací zjišťuje, v čem se pohledy obou osobností na aspekty sociální výchovy shodují a v čem se liší a jaký styl výchovy prosazovali ve vztahu k vychovávaným. Pro zpracování dat byla použita metoda obsahové analýzy vybraných textů zvolených osobností sociální pedagogiky.

Klíčová slova: František Bakule, Přemysl Pitter, Miroslav Dědič, sociální pedagogika, výchova

ABSTRACT

The aim of this diploma thesis is the analysis of works by social pedagogues František Bakule, Přemysl Pittr and Miroslav Dědič and subsequently the comparison of their conception of social pedagogical education. The theoretical part deals with concepts and definitions from the field of social pedagogy and education, the life destinies of these important personalities and the circumstances that influenced the development of the theory of education in selected pedagogical personalities. In the practical part of the comparison, he finds out how the views of both personalities on aspects of social education coincide and how they differ and what style of education they promoted in relation to the educated. The method of content analysis of selected texts of selected personalities of social pedagogy was used for data processing.

Keywords: František Bakule, Přemysl Pitter, Miroslav Dědič, social pedagogy, education

Na tomto místě bych chtěla poděkovat panu doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, připomínky, ochotu a za trpělivost doprovázenou milým přístupem při zpracovávání diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ZÁKLADNÍ TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	12
1.1 ZKOUMANÉ TÉMA V LITERATUŘE DOMÁCÍ, ZAHRANIČNÍ A CIZOJAZYČNÉ	12
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	14
1.3 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM.....	16
2 HODNOTY, ŽIVOT A DÍLO U VÝZNAMNÝCH OSOBNOSTÍ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	22
2.1 ZKOUMÁNÍ VÝCHOVNÝCH HODNOT U VYBRANÝCH SOCIÁLNÍCH PEDAGOGŮ.....	22
2.2 ZKOUMÁNÍ ŽIVOTA VYBRANÝCH SOCIÁLNÍCH PEDAGOGŮ.....	23
2.3 ZKOUMÁNÍ SPOLEČNÝCH ZNAKŮ V DÍLE SOCIÁLNÍCH PEDAGOGŮ	24
3 VYBRANÉ OSOBNOSTI SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY JAKO VÝCHODISKO PRO VÝZKUM.....	26
3.1 FRANTIŠEK BAKULE A JEHO PŘÍNOS V PEDAGOGICKÉ ČINNOSTI	26
3.2 PŘEMYSL PITTER A JEHO PŘÍNOS K ZÁKLADŮM SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	33
3.3 MIROSLAV DĚDIČ A JEHO PŘÍNOS VE VÝCHOVNÉ A PEDAGOGICKÉ ČINNOSTI	37
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	42
4 CÍLE VÝZKUMU	43
4.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	43
5 VÝZKUMNÉ METODY	44
5.1 OBSAHOVÁ ANALÝZA.....	44
5.2 RÁMCOVÁ ANALÝZA	46
5.3 KOMPARACE	46
5.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	47
5.5 POPIS VÝZKUMU	47
6 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	50
6.1 SPOLEČNÉ ZNAKY A OKOLNOSTI VYBRANÝCH OSOBNOSTÍ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	50
6.2 SROVNÁNÍ VYBRANÝCH ZAŘÍZENÍ.....	54
6.3 ZODPOVĚZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	59
6.4 DISKUZE.....	61
6.5 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	61
ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	69
SEZNAM OBRÁZKŮ	70
SEZNAM TABULEK.....	71
SEZNAM PŘÍLOH.....	72

ÚVOD

Tato práce se zabývá odkazem a společnými hodnotami života a díla tří českých významných osobností sociální pedagogiky Františkem Bakulem, Přemyslem Pittrem a PhDr. Miroslavem Dědičem. Tyto osobnosti zanechaly významný odkaz v oblasti výchovy a vzdělávání v kontextu sociálního prostředí, z něhož sociální pedagogika čerpá dodnes.

Mezi význačnými osobnostmi sociální pedagogiky nelze opomenout Františka Bakuleho, zakladatele Bakulova ústavu, který se zabýval rozvojem péče o zmrzačené děti a mládež. Ústav byl založen v roce 1919. Ve svém ústavu vychovával děti s tělesným postižením společně s dětmi zdravými. Založil dětský pěvecký sbor „Bakulovi zpěváčci“, který získal ve světě velkou popularitu. V roce 1913, při založení Jedličkova ústavu, byl František Bakule zakladatelem ústavu profesorem Rudolfem Jedličkou osloven a jmenován na místo prvního ředitele (Štverák, 1983, s. 198).

Přemysla Pittra lze rovněž objektivně nazývat jednou z nejvýznamnějších osobností sociální pedagogiky. Mezi tři významné osobnosti nepochybně patří z důvodu jeho stále významného vlivu na budoucí generace, a to činností a působením Nadace Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, která byla založena dne 15. 12. 1993 Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského.

Miroslav Dědič je bezpochyby neopomenutelnou, výraznou osobností české sociální pedagogiky. Působení Miroslava Dědiče bude trvale zapsáno do dějin, jakožto významný počín rozsáhlého sociálního působení ve výchově romských dětí ze sociálně vyloučených romských osad na Slovensku. Dědič byl zakladatelem a ředitelem internátní „Květušínské školy“.

V teoretické části se práce zabývá vymezením teoretických východisek z oblasti sociální práce, života a díla Františka Bakuleho, Přemysla Pittra a Miroslava Dědiče a jejich přínosu pro současnou sociální pedagogiku. V empirické části je výzkum koncipován jako kvalitativní, metodou výzkumu je obsahová analýza.

Cílem výzkumu je objasnění hodnotového systému vybraných osobností, které svým praktickým konáním ovlivnily současnou sociální pedagogiku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Tato práce zkoumá vliv významných osobností z oblasti sociální pedagogiky a jejich společné hodnoty v jejich životech a dílech. Osobnosti, na které práce klade důraz patří mezi ty nejvýznamnější z hlediska jejich životní stopy, jež zanechali v oblasti sociální pedagogiky.

1.1 Zkoumané téma v literatuře domácí, zahraniční a cizojazyčné

Literatura domácí

Významnými sociálními pedagogy se ve své knize Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter zabývá doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc., který působí na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Autor v knize podává ucelený pohled na život a díla dvou významných pedagogických osobností, které se stávají zdrojem cenných informací pro oblast sociální pedagogiky a multikulturní výchovy a seznamuje veřejnost s osobností Přemysla Pittra a Miroslava Dědiče (Balvín, 2015).

Miroslav Dědič ve své knize Škola bez kázně popisuje vlastní psychologický přerod pedagoga, od romantického nezávazného přístupu k problematice k systematickému a cílevědomému úsilí. Velmi často se zmiňuje ke své osobě, ale i zvažuje formování charakterů svých spolupracovníků, kteří se na výchově romských dětí podíleli. Autor, který je přímým účastníkem a duší tohoto náročného pedagogického experimentu, líčí dnes už neuvěřitelné obtíže, jež v začátcích provázely pedagogické a hospodářské pracovníky při osvětové práci mezi tehdy kočujícími, zaostalými cikány. Osudy malých cikánských žáčků líčí autor s vtipem a porozuměním (Dědič, 1985).

Knihy Pavla Kohna pod názvem Můj život nepatří mně s podtitulem Čtení o Přemyslu Pitterovi, je především osobním svědectvím autora, který se s Přemyslem Pittrem setkal jako patnáctiletý, když se vrátil z koncentračního tábora jako sirotek. Byl ubytovaný jako spousta ostatních sirotků na zámku nedaleko Prahy, který sloužil jako dětská ozdravovna právě pro děti vracující se z nacistických koncentračních táborů. Knihou autor vzdává zasloužené uznání Přemyslu Pittrovi za všechny, kteří měli to štěstí, že se s ním mohli ve svém životě potkat. Jde o první literární pokus představit osobnost Přemysla Pittra z lidského hlediska, a to popisem celého, jeho velmi často dramatického života, nesporným doložením jeho činů a odkazů pro budoucí pokolení. Autor v knize vzpomíná na druhé

setkání s Přemyslem Pittrem po více než dvaceti letech jako exulant v Německu a Švýcarsku, kde oba tehdy působili v rozhlasové stanici Svobodná Evropa (Kohn, 1995).

Kniha pod názvem Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. V první části Přemysl Pitter popisuje své životní zážitky, vzpomínky a zkušenosti z vojenské služby, následně v uprchlickém táboře Valka u Norimberku, ve druhé části Pitter zaznamenává své vzpomínky na dětství. Ve třetí části knihy Olga Fierzová popisuje svůj pohled na životní osudy Přemysla Pittra a svoji spolupráci s ním (Pitter, Fierzová, 1996).

Kniha Pavla Kosatíka *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)* je monografie o Přemyslu Pittrovi, která přináší nové překvapující poznatky, která odkrývá skrytá svědectví, objasňuje známé i méně známé skutečnosti, události a jevy. V knize nelze popřít vysokou míru hodnověrnosti a přesvědčivosti, která je založena na podrobném zkoumání archivních dokumentů, početných konzultacích s pamětníky a Pittrovými spolupracovníky. Kosatík popisuje Přemysla Pittra jako výraznou osobu, na které je možné pokusit se vystihnout duchovní atmosféru v naší zemi a její přeměny (Kosatík, 2009).

Ve své knize *Zvláštní člověk Přemysl Pitter* podává Miroslav Matouš osobní svědectví o muži, který pro svoji upřímnost projevů a skutků se uchýlil před pronásledováním do exilu stejně, jako kdysi učitel národů Jan Amos Komenský, aby i tam pracoval pro duchovní obrodu národa. Autor knihy byl spolupracovníkem Přemysla Pittra v Milíčově domě a ve své knize nahlíží na Přemysla Pittra jako na křesťanskou osobnost (Matouš, 2001).

Bakulovými osobnostními předpoklady se ve své knize *To byl český učitel* zabýval doc. PhDr. Boris Titzl, Ph.D. Tyto osobnostní předpoklady podmiňovaly skutečnost, že se jejich nositel stal tak výrazným představitelem reformního školství a jsou podrobeny kritickému pohledu. Autor v knize popisuje Františka Bakuleho jako pedagoga, jehož osobitý podíl má velký význam zejména ve školské praxi, zejména jeho přínos v estetické a mravní výchově. Priority Františka Bakuleho jsou ve výchově a vzdělávání postižených u nás dosud nedoceny, dokonce na dlouhá léta byly zapomenuty. Výchovná činnost má velký význam ve vyplňování volného času dětí a mládeže a v prolamování národnostních bariér prostřednictvím dětských přátelství. Autor knihy líčí učitele působícího ve veřejném školství od přelomu století do začátku třicátých let (Titzl, 1998).

Literatura zahraniční

Knihu František Bakule: *Enfant terrible české pedagogiky* z francouzského originálu přeložil Oldřich Janota. Kniha francouzského autora Francois Fauchera přináší svědectví o pedagogické práci a nadčasových názorech, při které se František Bakule během svého celého života setkával. Autor v knize popisuje působení Františka Bakuleho a podává obraz o jeho metodách, výchově uměním, hudební výchově, práci v Jedličkově ústavu a mezinárodních úspěších (Faucher, 1999).

Literatura cizojazyčná

Působivou cizojazyčnou publikací je kniha od Miroslava Dědiče s názvem *Než roztály ledy – Bevor das Eis auftaute*. Miroslav Dědič v této publikaci líčí své začínající učitelské působení v poválečném Krušnohoří. V těžké poválečné době, kdy mnoho lidí bylo ještě psychicky zdecimováno válkou, bylo pro mladého učitele Miroslava Dědiče, který se teprve začínal orientovat v přístupu ke vzdělávání druhých, složité najít východisko a správnou cestu k dětem. Na této cestě jim pomohly společné zážitky z výletů, na kterých měli možnost spolu více komunikovat, sdělovat si vnitřní pocity a otevřít se mimo školní prostředí. Pozitivní odezvu u dětí měla také připravovaná vystoupení pro rodiče. Miroslav Dědič si za dobu svého působení dokázal uchvátit nejen děti, ale i jejich rodiče (Dědič, 2002).

Pavel Kohn v knize *Zámky naděje: Zachráněné děti Přemysla Pittra vzpomínají*, *Schlösser der Hoffnung: Die geretteten Kinder des Přemysl Pitter erinnern sich* zachycuje osudy dětí osvobozených z koncentračních táborů Terezín, Osvětim a Buchenwald, kteří prožili hrůzostrašné období nacistického vyhlazování Židů a jako zázrakem, i přestože spousta jejich spoluobčanů zahynula, unikli plánované likvidaci. Právě sám autor Pavel Kohn byl jedním z nich, kdy jako jediný ze své rodiny přežil a po osvobození našel domov v jedné z ozdravoven zřízených Přemyslem Pittrem a jeho spolupracovníky (Kohn, 2001).

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Důležitým vymezením v sociální pedagogice je osobnost sociálního pedagoga. Není důležité jen teoretické vymezení osobnosti nebo vlastností sociálního pedagoga, ale je zapotřebí představit výrazné osobnosti sociální pedagogiky, a to z toho důvodu, abychom získali komplexní náhled na tuto profesi. Při vymezení sociální pedagogiky je nutno

si uvědomit, že sociální pedagogika je součástí komplexu pedagogických disciplín. Obor sociální pedagogika je vědní obor, jehož předmětem je zkoumání výchovy a vzdělávání. Nejedná se jen o výchovu a vzdělávání ve škole, v rodině nebo mimoškolní době, ale jde o výchovu a vzdělávání dětí i dospělých, zaměřenou na celou populaci a celou společnost. Posláním sociální pedagogiky je poskytovat uspořádanou sociální pomoc ve všech etapách života jedince – od jeho narození až do jeho konce života. Sociální pedagogika, stejně jako jiné vědní obory pomáhajících profesí, je tvořena lidmi, kteří pomoc jedincům ve ztížených životních situacích pojmají jako svůj životní úděl a usilují o to, aby život takovým jedincům mohli zkvalitnit a usnadnit. Sociální pedagogika prostupuje napříč spektrem různých pedagogických disciplín např. sociologií, pedagogikou, psychologii a dalšími disciplínami, jejichž předmět zájmu je značně rozsáhlý. V souvislosti společenských a historických dějů dozávalo formování osobností nejen dětí a dospělých, ale i osobnosti sociálního pedagoga. Právě při práci sociálního pedagoga se projevuje jako nutná nezbytnost vědomostí, znalostí a respektování vnějších okolností, podmínek a prostředí, které ovlivňují úsilí o výchovu a vzdělávání.

Teorie výchovy a vzdělávání vychází z filozofie výchovy, která je podle našeho soudu nejlépe vymezena v díle českého filozofa Jana Patočky. Interpretace jeho práce Filozofie výchovy jako součást péče o duši člověka je obecným východiskem pro porozumění podstaty výchovy a smyslu výchovné a vzdělávací práce pro každého studenta učitelství, ale i jiných profesí andragogiky, sociální pedagogiky, sociální práce apod. Tato práce je využitelná i pro výchovu a vzdělávání dospělých. Také v teorii výchovy a vzdělávání je potřebné prezentovat určitý vzor pedagoga nebo andragoga, sociálního pedagoga, který teorii výchovy realizuje úspěšně v praxi a potvrzuje tak platnost teoretických postulátů. Takovými osobnostmi, které jsme vybrali z plejády sociálních pedagogů a andragogů (v zahraničí především švýcar Pestalozzi, ukrajinec Makarenko, polák Korzyczak, brazilec Freire) pro české teritorium jsou Miroslav Dědič a Přemysl Pitter (Balvín, 2013, s. 4–5).

Výchova a vzdělávání žáků a studentů, ale i vzdělávaných dospělých, nese v sobě znamení nových přístupů a nových metodologií nejenom pedagogiky, andragogiky, ale i jiných vědních disciplín, které spolu souvisejí a které sjednocuje odedávna potřeba lidské společnosti předávat svoji kulturu novým a novým generacím. Tato souvislost vědních disciplín je potřebná i při používání metod ve výuce k multikulturalismu. Tato výuka je vřazena do současného trendu multikulturních přístupů v edukaci (Balvín, 2013, s. 5).

V této práci upozorňujeme pohledem sociálního pedagoga na to, jak lidská víra, snaha a obětavost dokáže pozitivně ovlivnit životy nejen dětí a dospělých, ale jak je podstatné akceptovat poznatky historických souvislostí se současnou společností.

1.3 K teoretickým východiskům a základním pojmům

Zvolené téma je věnováno významným osobnostem sociální pedagogiky Františka Bakuleho, Přemysla Pittra a Miroslava Dědiče. Tato práce se opírá právě o teoretická východiska z vědního oboru sociální pedagogiky a základním pojmům z toho pramenících.

Podrobný přehled sociální pedagogiky podává Sociální pedagogika od Miroslava Procházky (Procházka, 2012).

Teoretická východiska můžeme nalézt v odborných článcích, v odborných časopisech, v publikacích, v učebnicích, ve sbornících z různých konferencí sociálních pedagogů, z publikovaných výzkumů. Vše je samozřejmě v mezinárodním měřítku, která jsou zdrojem informací nejen pro pedagogy, vědce, ale i studenty sociální pedagogiky, andragogiky a ostatním studentům z oborů, jež se řadí k pomáhajícím profesím.

Multikulturní výchova – multikulturní výchova je proces, jehož prostřednictvím si jednotlivci mají vytvářet dispoziční k pozitivnímu vnímání a hodnocení kulturních systémů odlišných od jejich vlastní kultury a na tomto základě mají regulovat své schování k příslušníkům jiných kultur. Multikulturní výchova je konkrétní vzdělávací program, který zabezpečuje žákům z etnických, rasových, náboženských a jiných minorit takové učební prostředí a takové vzdělávací obsahy, jež jsou přizpůsobeny specifickým jazykovým, kulturním aj. potřebám těchto žáků (Průcha, 2009, s. 167).

Cílem multikulturní výchovy je vytvořit společnost, jejíž členové se budou jako jednotlivci či skupiny navzájem respektovat, tolerovat a kulturně obohacovat. Všichni bez ohledu na příslušnost k etnickému, náboženskému, sociálnímu a jinému rozdílu se k sobě budou chovat spravedlivě a rovnocenně (Štěpařová a Gulová, 2004, s. 29).

Rodina – nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti. V posledních desetiletích se model rodiny, který je historicky flexibilní, významně

proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnujících nejen rodinu vlastní a úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní. Současné pojetí tenduje k chápání rodiny jako sociální skupiny nebo společenství žijícího ve vlastním prostoru – domově, uspokojujícího potřeby, poskytujícího péči a základní jistoty dětem. Rodina spolu se školou plní významné výchovné funkce, které lze chápat jako komplementární. Vztah škola – rodina (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, s. 189-190).

Rovněž Klapilová uvádí, že rodina je lidskému jedinci prvním přirozeným společenským prostředím, do něhož vstupuje na začátku své existence. Rodinná socializace je pouze z části naplňována záměrným výchovným působením. Probíhá především jako bezprostřední kontextuální vliv sociálního prostředí, které je závislé na osvojeném životním způsobu především dospělých členů rodiny. Rodina je nejdůležitějším převodním mechanismem v předávání hodnot z generace na generaci. Současně je rodina sama jednou z nejvýznamnějších hodnot lidské společnosti. Rodina je také významným zprostředkovatelem kulturních vlivů (Klapilová, 2000, s. 27).

Sociální péče o mládež – státem vykonávaná péče o mládež hrazená ze sociálního zabezpečení a daní a prováděná orgány státní zprávy. Jedná se o příspěvky, služby a programy, jimiž stát pomáhá mládeži (např. pomoc mládeži z rodin s nižšími příjmy při studiu, pomoc při hledání zaměstnání, pomoc při ztrátě rodičů atd.) a rodinám (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, s. 203).

System státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona se poskytují následující dávky: přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné, pohřebné (Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů).

Sociální pedagog – sociální pedagog je odborník, který je teoreticky i prakticky připravený ve vysokoškolském, magisterském studiu oboru pedagogika, filozofického, pedagogického nebo sociálního zaměření (předtím ve specializaci, zaměření sociální pedagogika) na sociálně-výchovnou činnost. Je odborníkem, kterého všeobecné kompetence spočívají v pomoci a podpoře dětem, mládeži, dospělým, rodičům (sociální andragogika, geragogika) a jejich podpoře v situacích vyrovnání deficitu socializace a hledání možností zlepšení kvality života prostřednictvím výchovy, vzdělání, prevence, poradenství (Bakošová, 2008, s. 192).

Kraus definuje sociálního pedagoga jako odborníka (profesionála) vybaveného teoreticky i prakticky i koncepčně pro výchovné působení všude tam, kde přispívá k utváření zdravého způsobu života, především, kde prostředí na jednotlivce nebo skupiny působí destruktivním nebo nekreativním způsobem v uspokojování potřeb, a to v zásadě ve dvou rovinách: přímá sociálně-výchovná činnost ve směru profylaxie nebo kompenzace. Manažerská sociálně-pedagogická činnost v institucionálních oblastech, tj. organizační, kompenzační, metodická, vzdělávací (Kraus, 2008, s. 198).

Sociální pedagogika – v českém prostředí se s termínem sociální pedagogika setkáváme dosud v různých významech – to proto, že i příslušná oblast je u nás teprve ve stádiu rozvoje. Sociální pedagogika je ve své praktické a teoretické podobě neobyčejně důležitou záležitostí, neboť se zabývá takovými jevy v současné společnosti, které v ní působí negativně, resp. ji ohrožují (Průcha, 2009, s. 87).

Podle Krause se sociální pedagogika zaměřuje na každodennost života jedince, na zvládnutí životních situací bez ohledu na věk, akcentuje ochranu jedince před rizikovými vlivy a iniciuje takové změny v sociálním prostředí, které se snaží uvádět do souladu individuální potřeby a zájmy jedince s možnostmi společnosti (Kraus, 2008, s. 48).

Procházka uvádí sociální pedagogiku jako poměrně novou disciplínu, která stojí ve své podstatě na dvou základech. Jedním je tradice filozofického myšlení, které se soustřeďuje na výpovědi o složitém vztahu společnosti a člověka, druhým je tradice sociální práce, solidarity, péče a starosti o druhé, jež doprovází praxi mezilidského soužití ve všech historických epochách (Procházka, 2012, s. 11).

Sociální prostředí – je společenské prostředí; jevy, stavy, procesy a vztahy, které člověka obklopují v rodině, sociální skupině, společenské vrstvě a v celé společnosti. Jedná se o souhrn všech vlivů ostatních lidí a skupin, s nimiž se jedinec ve společnosti setkává a které také silně působí na průběh edukačního procesu a jeho výsledky (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, s. 204).

Učitel – jeden ze základních činitelů výchovně-vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluzodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. Tradičně byl učitel považován za hlavní subjekt vzdělávání, zajišťující ve vyučování předávání poznatků žákům. Současné pojetí učitele, vycházející z rozšířeného profesionálního modelu, zdůrazňuje jeho subjektivně-objektivní roli v interakci se žáky a prostředím. Učitel má spoluvytvářet edukační prostředí, organizovat

a koordinovat činnosti žáků, monitorovat proces učení. Stoupá význam sociálních rolí učitele v interakci se žáky, v týmu učitelů, ve spolupráci s rodiči a místní komunitou. Specifické funkce učitele vyplývají z rozdílného charakteru činností na určitých stupních a typech škol, jimž odpovídají příslušní aprobace. Společenský status učitelského povolání v jednotlivých zemích je závislý na tradici významu, který je přisuzován vzdělání ve společnosti (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, s. 242–243).

Volný čas – čas volnosti a svobody, který má jednotlivec mimo svých povinností (studijních, pracovních a jiných) na sebevyjádření a seberealizaci, čas na odpočinek, regeneraci fyzických a psychických sil, na rozvoj tvořivého potenciálu v aktivitách, činnosti podle individuálních potřeb a zájmů, čas všech možností – pozitivního i negativního využití. U dětí a dospívající mládeže potřeba intervenční výchovy do volného času – výchovného ovlivňování volného času – výchovy ve volném čase – neformální edukaci. Na výchovu ve volném čase se zaměřuje pedagogika volného času (Bakošová, 2013, s. 463).

Průcha uvádí, že volný čas je čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku). Na výchovu a vzdělávání ve volném čase je zaměřuje pedagogika volného času (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, s. 255).

Výchova – je složitý společenský proces, ve kterém se uskutečňuje vztah (interakce) vychovávající – vychovávaný. Výchova má mít svůj cíl. Působení bez cíle je funkcionální, které vede k procesu socializace. Podstatnými znaky výchovy jsou cílevědomost, záměrnost, soustavnost, organizovanost (Bakošová, 2008, s. 50).

Jedním z hlavních účelů rodiny je výchovná péče o děti. Je zřejmě nejdůležitějším smyslem rodiny. Cílevědomé a záměrné působení rodičů vede k naplnění výchovné funkce rodiny, kdy jde o ojedinělou příležitost předat svým potomkům hodnoty a normy společenského chování, vést je ke vzdělávání a k sebevýchově a stát se pro ně výchovným vzorem i oporou v situacích, kdy to budou sami potřebovat. Podoba výchovy v rodině je však závislá na řadě okolností. Souvisí s problematikou uplatňování autority ve výchově. Zejména učitelé pocítují relativizaci učitelské autority. Při uplatňování rodičovské autority hovoříme o celé řadě výchovných stylů – styl autoritářský, styl liberální, styl demokratický (Procházka, 2012, s. 106–107).

Podle Průchy je výchova záměrné působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Různá pojetí výchovy byla ovlivněna sociokulturními podmínkami, odlišnými koncepcemi pojetí člověka, akcentací jednotlivých stránek výchovného procesu. Někteří autoři chápou výchovu jako plně řízený proces ovlivnění nehotového člověka pedagogem nebo institucí, naplněný snahou podřídit jej normám společnosti, ale i instituce apod. (např. G. A. Lindner, R. Hubert, J. Leif). Jiní akcentují úlohu samotného vychovávaného jako subjektu vlastního formování a zvýrazňují podíl osobnosti na vlastní utváření (J. J. Rousseau, J. Dewey, E. Key, C. Freinet a další). Účinnost výchovy je závislá na míře interiorizace výchovných vlivů vychovávaným jedincem. K té dochází, je-li jedinec otevřen pedagogickému působení, odpovídá-li jeho zkušenosti, vytvoří-li se v jeho vědomí potřeba zdokonalovat se, stát se subjektem vlastního utváření (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, s. 257).

Výchova jako pomoc – je záměrné, systematické působení na děti a mládež, které je zaměřené na rozvoj sedmi dimenzí osobnosti: biologicko-vitální, racionálně-kognitivní, emocionálně-afektivní, komunikační, psychomotorickou, volnou, etnickou. Výchova má pomáhat v rozvoji té stránky osobnosti, která je progresivní, zanedbaná nebo nedostatečně rozvinutá, např. osobnost s převahou racionální a nedostatkem volné, emocionální stránky je potřebné harmonizovat emocionálními podněty a upevňovat vůli. Osobnost s etnickou odlišností a s nevhodnými návyky v oblasti sociálního chování je potřebné obklopit podněty na upevnění žádoucích návyků, které se postupným opakováním interiorizují. Autorem takto chápané výchovy je J. Schilling. Cílem výchovy jako pomoci je stabilizovaná a integrovaná osobnost (Bakošová, 2013, s. 465).

Výchova ve volném čase – je záměrný a cílevědomý proces formování osobnosti jedince ve volném čase prostřednictvím zájmové činnosti. Teoretickými otázkami výchovy ve volném čase se zabývá aplikovaná pedagogická disciplína pedagogika volného času. Výchova ve volném čase plní formativně – výchovnou, odpočinkově – rekreační, seberealizační, socializační a preventivní funkci. Převážně se realizuje v školských zařízeních (centrum volného času, školský klub dětí, školské středisko zájmové činnosti), ve školách v čase mimo vyučování, v základních uměleckých školách, v dětských a mládežnických občanských sdruženích. Úlohou výchovy ve volném čase je vytvářet podmínky pro smysluplné trávení volného času dětí a mládeže (Bakošová, 2013, s. 466).

Průcha uvádí výchovu ve volném čase jako rozvíjení schopnosti žáků oceňovat volný čas jako hodnotu, využívat ho smysluplně a racionálně pro svůj rozvoj, plánovat a vybírat si

vhodné činnosti. Vztahuje se intelektuálním, estetickým, tvořivým a výrazovým činnostem k participaci a diváctví, k rekreaci a relaxaci. Je součástí všeobecného vzdělávání orientovaného na rozvoj osobnosti. Je realizována formou mezipředmětových témat ve všeobecně vzdělávacích předmětech, podporována v mimotřídních činnostech a v mimoškolním vzdělání (Průcha, Waltrová a Mareš, 2013, s. 258).

Výchova ve volném čase je jednou ze specifických výchovných oblastí a má své zvláštnosti. Výchovou ve volném čase se zabývá podstatná část učebnice. Důležité je, že přes všechny zvláštnosti jsou zachovány základní znaky výchovného procesu, zejména záměrnost, cílevědomost. Zároveň však musí být výchovné působení ve volném čase nenásilné, citlivé, do činností nelze účastníky nutit, je nezbytné nalézt vhodné způsoby motivace. Požadavek nenutit, nepřikazovat, ale účinně motivovat činí práci pedagoga, který působí ve volném čase, velmi náročnou, ale také zajímavou. Výchova ve volném čase se vztahuje k jednotlivcům různého věku, není věkem limitována. Výchova se může týkat dětí předškolního věku i starších dětí, mládeže, dospělých osob, včetně seniorů (Pávková, 2008, s. 12).

2 HODNOTY, ŽIVOT A DÍLO U VÝZNAMNÝCH OSOBNOSTÍ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY

Pro velké pedagogy a humanisty bylo typické, že si za cíl svého působení vybírali právě ty nejpotřebnější, nejutlačovanější, bez ohledu na národnost či rasu. Mezi takové humanisty patří vybrané osobnosti sociální pedagogiky.

2.1 Zkoumání výchovných hodnot u vybraných sociálních pedagogů

Osobnost člověka se formuje mimo jiné i tím, jaké hodnoty za život objevuje, jaké hodnoty zastává. Vše, co se za život naučíme, ať již v rodině či škole, může být pro nás hodnotou. Každý člověk je individuální ve své podstatě, ve svém konání, jednání, ve svých potřebách, touhách i přání. Člověk je individuální rovněž tím, jaké hodnoty uznává a jakými hodnotami se po celý život řídí a jaké hodnoty mu udávají směr. Hodnoty se odlišují svým výběrem rodiny, kolektivem, prostředím, aj. Své hodnoty zastávají rovněž různé politické strany a jiná podobná uskupení, ale například i církve, celá náboženství, respektive celé národy a různé etnické menšiny. Z filozofického aspektu, neznamená osvojování si hodnot úsilí něčeho dosáhnout, ale jde o schopnost člověka, aby se naučil hodnoty vnímat a naučil se je používat v životě. Člověk má vrozenou dispozici k určitým hodnotám, například k estetickým, uměleckým. Také záleží na každém, do jaké míry tuto dispozici bude rozvíjet a kam ji bude posouvat.

Miroslav Dědič, podobně jako Přemysl Pitter vycházel při hledání své vychovatelské cesty jako mladý učitel v 50 letech také z humanismu českého bratrství a z pedagogických ideálů J.A. Komenského. Hodnota osobnosti je především v tom, že na svůj úkol dovede reagovat vytvořením celoživotního profesionálního programu. Dílo Miroslava Dědiče a jeho výsledky jsou natolik významné, že zasluhuje podrobnější rozbor v několika rovinách:

- V rovině filozofie výchovy – zejména v čem spočívají nejobecnější hodnoty jeho multikulturní výchovy, jak navazují na humanistické tradice výchovy minulosti a jaké hodnoty zanechávají pro současnou a budoucí multikulturní a interkulturní výchovu.
- V rovině etiky výchovy – zejména v čem spočívá účinnost profesionálního étosu učitele Dědiče a jeho spolupracovníků ve vztahu k romským dětem a jejich rodičům.

- V rovině pedagogiky – především v nalezení metod a dovedností, které respektují specifickou situaci a kulturu romského žáka, a přitom jej kultivují jako plnohodnotného člověka a občana (Balvín, 2015, s. 21).

Hodnota – v sociálně psychologickém pojetí subjektivní ocenění nebo míra důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům, symbolům, jiným lidem, aj. Některé hodnoty jsou sdíleny celými skupinami nebo celou společností. Určité hodnoty (např. morální) mají trvalou, absolutní platnost, jiné jsou proměnlivé a mají krátkodobé trvání. Z pedagogického hlediska jsou důležité: hodnotové systémy mládeže, vzdělání samo jako společenská hodnota, tj. významnost, kterou společnost přisuzuje roli vzdělání pro život jedince a pro rozvoj společnosti – kulturní vzorce (Průcha, Waltrová a Mareš, 2013, s. 77).

2.2 Zkoumání života vybraných sociálních pedagogů

František Bakule tvoří se svým dílem nerozlučný celek. Pokus o abstrahování teorie by byl popřením jak jeho života, tak i díla. Veškerá jeho činnost a úspěchy vycházejí především z jeho osobnosti. Právě v ní spočívá jeho talent, a proto také zůstává František Bakule nenapodobitelný v denní praxi, i když zároveň může být dodnes zdrojem inspirace a nadšení nejen pro pedagogy, rodiče, ale i pro dospívající mládež a samotné postižené (Faucher, 1999, 43).

Přemysl Pitter se stal známým svým celoživotním vychovatelským úsilím o vytváření tolerantních mezilidských vztahů. V tomto smyslu zejména poválečná sociální záchrana židovských dětí z koncentračních táborů a německých dětí z českých internačních odsunovacích táborů (německých dětí zachránil 400) znamenala více než krok do tolerantní a multikulturní Evropy. Proto se začal Přemysl Pitter nazývat prvním Evropanem, jehož osobnost vycházela z potřeby reagovat na rozporuplný historický vývoj ve dvacátém století. Myšlenky Přemysla Pittra se staly inspirativní i pro řešení interetnických vztahů mezi Romy a majoritou. Význam historického činu Přemysla Pittra potvrzuje i referát Borise Titzla, který „Pittrův statečný a prozíravý počín zasazuje do vnějších souvislostí“. V situaci, kdy si po válce Češi v Praze i na jiných místech vyřizovali násilně a nenávistně účty s řadovými Němci za smrt řady Čechů z rukou německých vojáků, byl Pittrův čin považován za nevyhovující (Balvín, 2015, s. 12-13).

Miroslav Dědič se narodil 30. srpna 1925. Jeho osobnost se tedy formovala v ohnisku mimořádných událostí dvacátého století, válečných i poválečných. Jeho vklad do historického vývoje spočíval především ve výchově dětí jiných národností. Hodnota učitelské osobnosti spočívala ve vnitřním vyřešení tohoto rozporu s pomocí pohledu do československé historie, do díla J. A. Komenského (Balvín, 2015, s. 11).

2.3 Zkoumání společných znaků v díle sociálních pedagogů

Každý z těchto významných osobností byl výraznou pro svoji činnost v oblasti sociální pedagogiky, která souvisela s výchovou a vzděláváním dětí. Společným znakem je zejména zaměření se na děti. Právě práci s dětmi byl zasvěcen jejich celý život. Mezi společný znak těchto pedagogů patří zakládání zařízení, ve kterých dětem poskytovali útočiště. Jejich pomoc se zaměřuje na děti všech národností a ras. Za hlavní cíl považovali vzdělávat děti a vychovat je v plnohodnotné jedince, které nebude společnost nijak odlišovat.

Filozofie výchovy a metoda sociálně výchovné činnosti jde i podoba výchovných postupů, která je závislá na celé řadě okolností. Výchova dětí by měla být zejména jedním z hlavních účelů nejen rodiny. Jde o jedinou a neopakovatelnou možnost, aby vychovatel předal dětem hodnoty a normy společenského chování, vedl je ke vzdělání a k sebevýchově a byl pro ně výchovným vzorem, autoritou. Autorita je pojem, který se v kontextu sociálně pedagogické praxe stává stále více frekventovaným. Autorita je spojována se stylem řízení i s projevy vzájemného chování v kontextech rodiny, školy i mimoškolní činnosti. Ve vztahu k uplatňování vychovatelovy autority pak lze mluvit o celé řadě výchovných stylů (Procházka, 2012, s. 106-107).

Procházka (2012, s. 108-109) klasifikuje výchovné styly:

Autoritářská výchova – jedná se o výchovný styl s nejvýraznějším uplatněním vlivu, síly a moci dospělého, jenž vyžaduje od dítěte, objektu svého působení poslušnost, plnění příkazů a dodržování zákazů. Rodiče s dítětem vedou strohou komunikaci v příkazech a pokynech, emocionální vztah osciluje mezi chladem a vypjatými reakcemi v případě neplnění příkazů, přítomno bývá i fyzické násilí a velmi často je zde uplatňována manipulativní výchova promyšleným systémem trestů a odměn. Dopady tohoto stylu výchovy na dítě lze spatřovat v celé řadě souvislostí. Obzvláště problematické je její uplatňování v dospívání dítěte, kdy může vést k únikům dětí od rodiny a k rozvoji rizikových forem chování.

Volná výchova (liberální) - je opakem autoritářského stylu. Dítě je vnímáno jako zcela samostatná osobnost a je na své cestě životem ponecháno samo sobě s vírou, že ke všemu postupně samo dozraje. Rodiče své výchovné úsilí, je-li přítomno, orientují na vytváření optimálních podmínek pro vývoj a na nezasahování do potenciálu dítěte. Výchova může přerůst do roviny projektivní, kdy se rodiče staví proti překážkám, na které děti přirozeně narazily, později v zaměstnání. Tento styl výchovy na jednu stranu podporuje kreativitu, svobodu, tvorbu, na druhé straně může vést ke konfliktům s pravidly práce ve škole, v zaměstnání. Zvýrazněné ego dítěte, později dospělého, vyvolá řadu morálních dilemat i školních/profesionálních konfliktů.

Demokratická výchova – výchova pojetá jako demokratická, vyjadřuje vychovatelskou snahu o harmonii mezi nároky, požadavky a prostorem, svobodou, mezi racionem a emocími ve výchově. Jejím základem je systém pravidel, která jsou diskutována, dále osobní příklad rodiče (základ jeho přirozené autority) a poskytování nezpochybnitelné podpory dítěti. Zachování autority rodiče je jedním z důležitých rysů demokratické výchovy. Pešková (Pešková in Procházka, 2012, s. 108) poznamenává, že skutečnou autoritou disponuje jen ten z nás, kdo je schopen být „autorem“ vlastního života, životního smyslu. Tímto se stává rodič, jako „autor“ výchovy svých dětí, stává někým, kdo je schopen vidět a sám měnit věci kolem sebe, tvořit či přetvářet danosti. Autoritou svým dětem tak mohou být rodiče, kteří jsou schopni zvládat sami sebe a ze svých zkušeností a svým příkladem konstruovat pravidla pro své děti. Směřovat je k cíli, který mají vlastně společný – k sebevýchově.

3 VYBRANÉ OSOBNOSTI SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY JAKO VÝCHODISKO PRO VÝZKUM

V následující části práce zaměříme svoji pozornost vybraným osobnostem, kterým je tato diplomová práce věnována. Každé z těchto osobností je vymezena samostatná kapitola, ve které jsou primárně popsány životy, ale také hodnoty a díla, která souvisejí se sociálně pedagogickou činností zmiňovaných osobností.

3.1 František Bakule a jeho přínos v pedagogické činnosti

Narodil se 18. května 1877 v Lidmovicích u Vodňan. Františkův otec šířil nové myšlenky a pomáhal své okolí vzdělávat, jeho matka pečovala o nemocné. Bakuleho matka byla hluboce věřící a chtěla, aby se syn stal knězem, ale mladý František si vybral povolání učitele. Přes odpor matky studuje čtyři roky v Ústavu pro výchovu učitelů v Příbrami. V průběhu studií se často dostává do konfliktu s profesory, kde získává své příznivce, ale i odpůrce. Ve druhém ročníku spolu s pěti spolužáky zakládá časopis „Klub encyklopedistů“. V roce 1897 skládá František Bakule závěrečnou zkoušku a stává se učitelem (Faucher, 1999, s. 15 a 21).

V prvním školním roce 1897/1898 působí František Bakule ve Vrapicích u Kladna, kde mu byla svěřena nejvyšší pátá chlapecká třída. Z počátku byl velmi přísný, používal tělesné tresty, nechával žáky po školy, ale brzy z těchto trestů upustil. Ve druhém školním roce 1898/1899 působí František Bakule v Družci u Kladna. Jednoroční pedagogická zkušenost zřejmě Františku Bakulovi pomohla natolik, že už fyzicky nikoho netrestal. Laskavým přístupem a poutavým výkladem si i přes vysoké nároky své žáky rychle získal. V prvních dnech učitelování sestavil František Bakule svůj první pěvecký sbor, který poprvé zazpíval při slavnosti sázení stromků 15. září 1898. Třetí působiště Františka Bakuleho bylo v Kozlech u Všetat ve školním roce 1900/1901. I tady František Bakule uplatňoval své předchozí pedagogické zkušenosti a žáky se snažil motivovat k samostatnému učení, jejich dosavadní učivo rozšiřoval a upravoval tak, aby odpovídalo životním potřebám, využíval osobitých, netradičních metodických postupů a vycházející žáky seznamoval s ústavními články a občanskými právy. Ve třídě vytvořil žákovskou samosprávu a žáci si založili svůj vlastní časopis. Kromě školního působení se František Bakule snažil ovlivňovat i rodiče žáků a v místní hospodě přednášel na různá témata, včetně škodlivosti alkoholu, kouření a karbanu. V obci založil první veřejnou knihovnu. Jenže správce školy a pedagogičtí

pracovníci začali mít připomínky k narůstajícímu rozsahu učební látky. Také jim začalo vadit, že František Bakule nacvičuje s dětmi lidové písně, přestože mnohé z nich vybral ze chváleného zpěvníku. Byl napadán, že jde o písně nemravné, neboť jsou to písně milostné. Pro svou osvětovou činnost začal mít i spory s místním farářem, neboť žáky ve škole nevedl v církevním duchu, což se mu později stávalo i na dalších působištích. Obsahem sporů bylo, že údajně František Bakule vynechává před a po vyučování modlitbu „Zdravas Maria“ nebo navádí žáky, aby zdravily „Dobrý den“, a ne „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus“. Vadilo mu také, že František Bakule při některých bohoslužebných úkonech nepokleká a osočil ho například, že v kostele dělá kříž jen „ledabyly“. Pochopitelně zmínil i zpívání „nemravných a nevhodných“ písní. Jediným řešením pro Františka Bakuleho bylo odejít ze školy a z farního obvodu místního faráře. Tím ale spor s místním farářem neskončil. Začalo vzájemné žalování, které vedlo až k zemskému soudu. Zemská školní rada tak Františka Bakuleho poukázala na obecnou školu v Malé Skále, kde nastoupil 1. prosince 1901 a začalo tak jeho desetileté působení (Titzl, 1998, s. 26–38). Zde se František Bakule nemohl hned plně soustředit na svou práci, jelikož ještě nebyl uzavřen soudní spor s kozelským farářem. Soudní spor byl zcela uzavřen dne 25. února 1902, kde Františka Bakuleho zastupoval advokát JUDr. Alois Rašín (pozdější ministr financí ČSR). Soudní výrok byl vítězstvím celého učitelského stavu. Stále totiž přetrvávala snaha katolického duchovenstva dozorovat školy (Titzl, 1998, s. 54 a 55). Bohužel se na jeho křehkém zdraví, ač mu bylo teprve dvacet čtyři let, podepsal táhlý a vyčerpávající soudní spor s kozelským farářem a byla mu zjištěna začínající tuberkulóza a nervová slabost z psychického vypětí (Titzl, 1998, s. 56 a 57). Na nové působiště František Bakule vstoupil s přednáškou, v níž kolegům ze sboru referoval o pedagogických zásadách L. N. Tolstého a jejich stručný obsah vlastnoručně zapsal do knihy protokolů z učitelských porad. František Bakule byl Tolstým silně zaujat, jeho názory na výchovu tehdy bez výhrad přijímal, a z toho co ve svém zápise zdůraznil, poznáváme, čím se hodlal řídit. Především se postavil proti násilnému formování žáků ve škole, které nemá oprávnění mravní ani věcné. Nová výchova měla žáky osvobodit od tlaku tradiční školy. Základem jeho pedagogických postupů bylo poznání prostředí, ve kterém děti žijí a výuka o věcech, o kterých se samy žáci domnívají, že jsou pro ně užitečné. Účinným výchovným prostředkem pro něj byla láska k dětem a umění. K novým znalostem měli žáci dospět vlastní samostatnou prací a vzájemně si pomáhat. František Bakule si na nové škole budoval vztah učitel – žák, založený na partnerství a kladné silné citové vazbě. Chtěl být pro své žáky autoritou, ale zároveň milovaným člověkem, ke kterému budou mít úctu

(Titzl, 1998, s. 62 a 63). Při vyučování používal analogickou metodu, stejně jako italská pedagožka Marie Montessori (1870–1952). Děti vedl k hlubšímu soustředění metodou zavírání očí. Děti okolo sebe odpozorovaly jevy, jejichž podobu se snažily zapamatovat a při zavřených očích je nejprve kreslily prstem ve vzduchu a až poté je skicovaly na papír (Titzl, 1998, s. 73). Ke konci období výuky na Malé Skále se František Bakule začíná zabývat sborovým zpěvem více. Tady, do jisté míry, neměl problém se svými nadřízenými. Alespoň do chvíle, pokud sbor zpíval schválený repertoár. Právě na Malé Skále František Bakule vyvinul svou známou metodu nácviku písní, protože jak uváděl, zpěv je vlastně zušlechtěná mluva. V neposlední řadě se výrazně věnoval i rytmicko-deklamační stránce pěveckého projevu. První větší vystoupení se datuje do roku 1912. Tehdy František Bakule (7. října 1912) dosáhl se svým pěveckým sborem úspěchu, a to právě půl hodinovým programem v Riegrově sále Obecního domu v Praze, kde se konal VI. Mezinárodní kongres o elektrologii a radiologii. Repertoár plný národních písní byl rozdělen do tří částí: písně vojenské a milostné, lidové balady a náboženské a žertovné písně. Aby bylo podpořeno národní vyznění, děti vystupovaly v krojích. Osobnost Františka Bakuleho udělala dojem na známého chirurga a ortopeda prof. Rudolfa Jedličku, který v té době hledá pro svůj ústav pro postižené děti učitele nezatíženého rutinou. Nabízí Františku Bakulovi vedení ústavu. Po dlouhém váhání František Bakule tuto neočekávanou nabídku přijímá. Dochází totiž k přesvědčení, že v rámci státního školství, kde ztrnulost oficiálních osnov s pevnými rozvrhy a striktními pokyny poskytuje jen málo příležitostí k experimentům. Aby však získal potřebné poznatky, rozhoduje se, že nejprve navštíví podobně zaměřené ústavy v Německu. František Bakule v létě v roce 1912 vyráží na cestu a sleduje, jak tamní ústavy fungují, jak jsou vybaveny, a co se v nich zkrátka děje. Navštívil Berlín, Drážďany, Lipsko, Hannover nebo Magdeburk. Každý ústav měl poměrně odlišné fungování, představy Františka Bakuleho byly ale trochu jiné než to, co viděl v realitě. Rozhodl se tedy raději nekopírovat. V ústavu, ve kterém měl učit chtěl, aby například tělocvičny nevypadaly jako mučírny ze středověku, ale aby působily mile a vkusně. Jedna z věcí, která Františka Bakuleho přece jen inspirovala, a rozhodl se něco podobného využít i v nově vznikajícím pražském ústavu, byla fyzická práce a zaměstnání postižených. To měl možnost vidět v Magdeburku, kde postižení pracovali na poli či ve stájích (Faucher, 1999, s. 22–25).

Do Jedličkova ústavu na Vyšehradě, nastupuje František Bakule oficiálně od března 1913. Zároveň s sebou přivádí i své dvě, tehdy čtrnáctileté žačky z Malé Skály, Marjánku

Donátovou a Milušku Šikolovou. Ty měly v ústavu vykonávat funkci zdravotních sester a zároveň pomocnic v kuchyni. Během prvního roku bylo přijato 12 chovanců ve věku od pěti do patnácti let, jeden z nich byl po měsíci propuštěn a následující rok přibyli další dva. Ústav sloužil dětem pohybově postiženým, ale duševně v pořádku. Každé z nich mělo nějakou vrozenou či získanou tělesnou vadu. Prostředí, které tu pro děti František Bakule spolu s dalšími zaměstnanci vytvořil bylo láskyplné. První tři měsíce vše fungovalo podle představ, poté ale začalo být kritizováno, že se v ústavu příliš neučí. To bylo ale Bakulovým záměrem, namísto sezení v lavicích, ty nechal odstranit, děti pracovaly u stolečků nebo v dílnách. Ukázalo se totiž, že rády dělají věci užitečné. František Bakule s dětmi začínal s jednoduchými výrobky z přírodnin, jako byly šišky nebo kaštiny. Později se ale všichni společně věnovali náročnější věcem, jako bylo třeba pletení košíků, práce s papírem, dřevem nebo s textilem. Když František Bakule viděl obrovskou radost dětí z vlastních vyrobených věcí, věděl, že dělá dobře. Postupně budoval dílny pro košíkářství, truhlářství, knihvazačství a další obory. Sám tato řemesla dříve neovládal, ale navštěvoval řemeslné kurzy a naučil se jim (Titzl, 1998, s. 113–115).

Po vypuknutí 1. světové války je ústav donucen reagovat na příliv zmrzačených vojáků, nové děti se nepřijímají. Profesor Rudolf Jedlička svůj ústav nabízí rakouské armádě jako ústav pro raněné, především pro české vojáky. František Bakule se nejprve snažil použít na dospělé metody, jaké užíval u dětí, ale vlídná slova a rady u lidí poznamenaných válkou nefungovala. Váleční invalidé neměli zájem učit se něco nového, aby mohli vykonávat zaměstnání, které jim umožňoval jejich stav. Nakonec se ale na praktickém příkladu ukázalo, že děti, které se se svým postižením potýkaly od narození, zvládaly s radostí a optimismem pracovat. Tyto děti zhotovovaly krásné výrobky a staly se motivací pro zmrzačené vojáky, probouzely je k životu a byly jim inspirací. František Bakule přichází s další novinkou a zakládá družstvo na výrobu a prodej dřevěných hraček (Faucher, 1999, s. 29).

Jedličkův ústav poskytoval zraněným vojákům veškerou lékařskou péči. Ústav se rozšiřoval a zvyšovala se jeho kapacita. Část ústavu, která byla vyhrazena pro vojáky, měla několik složek. Byl zde dormitář a léčebné místnosti pro masáže, tělocvik a elektroterapii. V pražském sanatoriu se prováděla také elektroterapie, vodoléčba, mechanoterapie a léčba horkem. Uskutečňovaly se zde také chirurgické výkony.

Na Vyšehradě cvičili vojáci na náradích a pracovali ve výrobě protetických pomůcek. Zvlášť ojedinělá byla škola pro válečné invalidy (Titzl, 1998, s. 120).

V říjnu 1918 je vyhlášena Československá republika. František Bakule chce pokračovat ve své práci na společné výchově postižených a zdravých dětí. Navrhuje založení nové republikánské školy, která by měla charakter svobodného internátu. Tento nový ústav měl František Bakule do detailu promyšlený, namísto se měli školit a dále vzdělávat i pedagogové a vychovatelé. Vzdělání mělo být individuální, finance měl ústav získávat z plateb za pobyty pacientů. Proto nabízí možnost přijímat, alespoň z počátku, i ambulantní pacienty. Zároveň si ale uvědomuje, že ústav musí být přitažlivý pro ty, kteří za něj mají vydávat peníze a musí být na úrovni a poskytovat vše, co je potřeba. Tedy i to, co si veřejná škola nemůže dovolit. Výchova má mít za cíl propojit žáky se skutečným životem a prací tak, aby sami získávali zkušenosti. Návaznost vzdělávání byla podle Františka Bakuleho velmi důležitá. Měl za to, že běžnými rozvrhy se učivo rozkouskovává a dítě pak ztrácí zájem. Nový ústav měl být také ve vzdálenější budoucnost otevřený pro všechny zájemce bez rozdílu zdravotního stavu, sociálního původu, věku nebo třeba movitosti rodičů. Vymyslel i název: „Jedličkův ústav pro výchovu životem a prací“. Tento svůj projekt přednesl František Bakule na schůzi administrativní sekce Jedličkova ústavu. František Bakule je ale vzápětí z ústavu pro své vize propuštěn a je mu dokonce zakázáno, aby se se svými žáky stýkal. Děti se ale bouří a svého učitele následují. Skupinka dvanácti postižených vzbouřenců a dvě sestry se společně s Františkem Bakulem ocitají na ulici. Zpočátku přespávají u Františka v bytě a po krátké době nacházejí provizorní přístřeší. Organizují si vše tak, aby dokázali přežít vlastními silami. Přicházejí za nimi i toulavé děti z pražské periferie a postupně se zapojují i do družiny života postižených dětí. František Bakule podniká další novátorský krok a poskytuje těmto dětem ulice útočiště po školním vyučování. Jejich novým působištěm se stává vila a pozemek na smíchovském návrší nad Bertramkou. Uskutečňuje tak svůj plán společné výchovy postižených a zdravých dětí. S těmito dětmi nakonec zakládá svůj slavný pěvecký sbor Bakulových zpěváčků (Faucher, 1999, s. 31-33).

V repertoáru měla družina Bakulových zpěváčků především písně lidové, české a slovenské. František Bakule písně rozdělával podle témat, např.: mládí a stáří v horách, život a lid na vsi, láska v písni, staré obřadní písně, koledy atd. Repertoár také zahrnoval i sborové písně českých skladatelů, jako byli např. Leoš Janáček, Pavel Křížkovský,

Bedřich Smetana, Zdeněk Fibich nebo Antonín Dvořák. Dokonce soudobý skladatel Jaroslav Křička, svého času profesor skladby na pražské konzervatoři, komponoval přímo pro Bakulovy zpěváčky sborové písně. Později, jak přicházely nabídky na zahraniční koncerty, přidával František Bakule i písně v angličtině, němčině nebo maďarštině. Písně byly vždy řazeny od těžších, vážnějších, po veselé. Končilo se například skočným kvapíkem nebo valčíkem. Bakulův pěvecký sbor byl na všech svých cestách nositelem poselství prezidenta T. G. Masaryka nebo pražského primátora. Po návratu ze zájezdu Masaryk vždy pozval „Bakulovi zpěváčky“ do svého venkovského sídla, aby mu vyprávěli o svých zážitcích z cest. Bez přehánění lze říci, že František Bakule vykonal se svými zpěváčky pro svou vlast úspěšnou diplomatickou misi (Faucher, 1999, s. 39). Popularita dětského sboru Bakulových zpěváček rostla a začaly se otevírat možnosti zahraničních zájezdů. Ten první se uskutečnil v roce 1923 a cílem byly vzdálené Spojené státy. Podnět vzešel od Červeného kříže. František Bakule plánoval americké turné pojmut jako poděkování a zároveň písně měly šířit myšlenku světového míru (Faucher, 1999, s. 35).

Vybudovat nový ústav nebylo nic jednoduchého. Aby mohl Bakule poskytnout přístřeší dětem a uskutečnit svůj projekt základní školy a střední pedagogické školy s experimentálním zaměřím, pokouší se financovat práce na stavbě budoucího ústavu vlastními silami s pomocí dětí. Dětský sbor pořádá každou neděli koncerty v okolí Prahy a získané honoráře jsou příspěvkem na stavbu nové budovy. Tímto způsobem děti budují domov pro jiné děti. Pod střechem ústavu se tak začínají sdružovat různé dílny – truhlářská, řezbářská, knihařská, krejčovská, kloboučnická, ale kromě toho je zde i zahradnictví a ústavní tiskárna, která vydává pedagogické spisy a materiály, a výtvarný ateliér (Faucher, 1999, s. 33 a 34). František Bakule byl k hudbě a ke zpěvu veden již od nejútlejšího dětství. Jeho matka ho učila poslouchat a rozlišovat zvuky, tóny a melodie z přirozeného prostředí venkovského života a přírody. Texty písní, které si zpívala, pak do hloubky se svými dětmi probírala. Tyto metody si Bakule osvojil a používal je ve své učitelské praxi, i jako sbormistr. František Bakule vyzdvihoval roli prostředí a výchovy na muzikálnost dětí. Prohlašoval, že neexistuje nehudební dítě, podle tohoto přesvědčení pracoval s dětmi (Titzl, 1998, s. 18 a 19).

Finance pro budování a provoz ústavu získával František Bakule z koncertů Bakulových zpěváček, další finance plynuly také z malého nakladatelství v ústavu, z prodeje gramofonových desek a z krejčovských a modistických dílem. Ke kolaudaci objektu

nakonec došlo až v létě 1932. Stavební práce tak trvaly celých dvanáct let. Oficiálně byla budova uvedena do provozu 6. července 1932. Zdálo by se, že dostavěním ústavu končí krizové období, ale ekonomická situace byla více než tíživá a vše ještě zhoršila hospodářská krize, která začala v roce 1929 a vrcholila právě v roce 1933. Navíc Františku Bakulovi už nesloužilo tak dobře zdraví a byl vážně nemocný. Odešel tedy na zdravotní dovolenou a svého času pobýval i ve Francii. Absolvoval čtyři operace, měl arteriosklerózu, vysoký krevní tlak, záchvaty anginy pectoris a silnou neurastenii, která ho trápila už v jeho pedagogických začátcích. V květnu 1933 oznamuje právnímu majiteli ústavu – Sdružení přátel výchovy životem a prací, že se vzdává vedení instituce. Dokonce je ochoten nabídnout svůj ústav Jedličkovu ústavu, jen aby zařízení sloužilo k sociálně výchovným účelům. František Bakule úplně nerezignoval, i v době své těžké nemoci se snažil kontaktovat nejrůznější politiky a doufal, že se třeba konec ústavu nějakým zázrakem podaří odvrátit. Chtěl, aby zařízení a budovy mohly sloužit alespoň veřejnosti. Za každou cenu chtěl zabránit dražbě. To se nakonec nepodařilo, a i přes podporu hlavy Národního shromáždění však věřitelé ztrácejí důvěru a 19. února 1937 byl Bakulův ústav prodán v exekuční dražbě, za cenu pozemku (Faucher, 1999, s. 40 a 41).

Po válce se František Bakule při reformách školství znovu setkal s odmítnutím svých didaktických metod. Sepsal své paměti, které byly kritiky navrženy na knižní vydání. Musel by v nich však vypustit jméno T. G. Masaryka, americký Červený kříž a omezit historii o dospělých lidech s tělesným postižením, což bylo pro něj nepřijatelné. Naposledy veřejně přednášel o výchově a o svém pěveckém sboru v roce 1947 na mezinárodním fóru ve Francii. Dne 15. prosince 1955 se oženil se svojí, o jednadvacet let mladší, bývalou žačkou na Malé Skále, pěstounkou postižených dětí v Jedličkově ústavu, sólistkou Bakulových zpěváčků a dělnicí v krejčovské dílně Miluškou Šikolovou, která ho již doprovázela ze školy na Malé Skále po zbytek jeho života. František Bakule zemřel 15. ledna 1957 v Praze na Bulovce. František Bakule je pochován na hřbitově u Malé Skály. V době, kdy zemřel, byl v zapomnění a na jeho pohřeb nepřišel nikdo z oficiálních představitelů (Titzl, 1998, s. 228 a 229).

František Bakule prosazoval myšlenky L. N. Tolstého a J. A. Komenského a věřil ve vytvoření lepšího světa. Zpochybňoval dosavadní metody vzdělávání a prosazoval kolektivní vzdělávání s využíváním zásad volné výchovy oproti tehdejší tradiční škole. Pro své žáky nebyl pouze učitelem, ale stal se pro ně vzorem. Jeho pedagogické působení

se zaměřovalo na vybudování přátelského vztahu mezi učitelem a žákem. Uplatňoval principy výchovy životem a prací a promyšlená idea společné výchovy postižených a zdravých dětí. Při vyučování využíval různé besedy, schůze, hry, ruční práce a připravoval své žáky pro veřejný život. František Bakule zasvětil celý svůj život svým žákům, veškerý svůj volný čas věnoval mimoškolním činnostem a aktivitám se svými žáky.

3.2 Přemysl Pitter a jeho přínos k základům sociální pedagogiky

Přemysl Pitter se narodil 21. června 1895 na Smíchově v Libušině ulici č. 3 (dnes ulice Na Valentince). Rodičům, Karlovi a Žofii Pittrovým, se před jeho narozením narodilo šest dětí tři chlapci a tři děvčátka, ale všechny zemřely již v útlém věku. Otcí bylo třicet sedm a matce třicet devět let, když se Přemysl narodil. Narodil se velmi slabý a předpovídali mu, že nepřežije. Přemyslova matka byla zbožná žena a utrpení bylo znát i z jejího vyjádření, kdy prý řekla, že pokud má chlapeček umřít, tak jí ho raději ani nemají ukazovat. Události ale nabraly jiný spád a Přemysl měl to štěstí, že mohl strávit první roky svého života u tety Tóny, Antoníny (sestry jeho matky), na venkově v Židovicích u Kopidlna. Byla to doba intenzivních prožitků dobroty, štěstí, přírody, radosti i krásy. Když bylo Přemyslovi čtyři a půl roku, vrátila ho teta Tóny rodičům do Prahy. V Praze mu ale chyběla volnost, příroda a stýskalo se mu po venkově. Matka Přemysla Pittra pocházela z krejčovské rodiny, která měla mnoho dětí a nemohla si tak dokončit ani základní vzdělání. Toužila po nových poznacích, hodně četla, navštěvovala přednášky, koncerty a malého Přemysla brávala s sebou. Vedla ho k poznání českých buditelů a spisovatelů, např. Palackého, Boženy Němcové, Aloise Jiráska a dalších. Můžeme se pravděpodobně domnívat, že právě po své matce zdědil Přemysl Pitter talent barvitého a přesvědčivého vyprávění biblických dějů a obyčejných příběhů ze života, kterým později tak rády naslouchaly „jeho“ děti. Právě v obecné škole se Přemysl Pitter naučil psát si zážitky z prázdnin formou deníků, a ty se pro něj zdrojem jeho úvah a rozjímání (Kohn, 1995, s. 9–15).

Přemysl Pitter měl štěstí na dobré učitele. Naučili ho lásce k přírodě a zajímavému přístupu v hodnocení dětí. Jeho učitel Hrych, který učil Přemysla v 1. třídě, nedával dětem jiné známky než jedničky. Dítě prý nemá doplácet na to, je-li méně nadané a hlavní důvod byl, že za nepozornost žáka nemůže žák, ale učitel, protože jej nedovede zaujmout. Je možné, že tyto dojmy z dětství se promítly do pozdějších Pittrových výchovných metod (Matouš, 2001, s. 14-15).

Na své dětství měl mnoho nesmazatelných vzpomínek. Přemysl Pitter miloval přírodu a můžeme se domnívat, že jeho vnímání přírody bylo ve shodě s matčíným výchovným vlivem. Přemysl Pitter pobýval střídavě přes zimu u rodičů v Praze, jaro a léto trávil u tety v Židovicích. Každý rok o letních prázdninách s rodiči cestoval buď na letní byt do Černošic, nebo na Moravu, Valašsko, ale také i do ciziny. Z cest si chtěl uchovat co nejvíce a své zážitky popisoval do svých deníků, kde plynule přecházel z empirie do beletrie (Kosatík, 2009, s. 11 a 15).

Přemyslův otec v roce 1900 opouští grafické závody Neuberta na Smíchově, kde působil jako ředitel. Získal knihtiskařskou koncesi a krátce působil jako ředitel tiskárny národně-sociálního dělnictva ve Spálené ulici. V roce 1909 si Přemyslův otec založil vlastní knihtiskárnu na Novém Městě pražském (Kohn, 1995, s. 12).

V té době Přemysl absolvoval třetí třídu na novoměstské reálce, ale ne zrovna s nejlepšími výsledky. V srpnu 1909 otec Přemyslovi dovolil, aby studium na reálce ukončil a nastoupil do jeho tiskárny. Ten den, po opuštění školy, považoval tehdy Přemysl Pitter za svůj nešťastnější den v životě. Při práci v tiskárně začal ještě navštěvovat typografickou školu a po roce přestoupil na školu obchodní. Roční studium absolvoval opět ne zrovna s nejlepšími výsledky. V únoru 1911 umírá jeho matka a v červenci téhož roku ho otec posílá na roční pobyt na knihařskou školu do Lipska. Pro Přemysla Pittra to byla osudová katastrofa. „Otec mi při nejlepší vůli a snaze nemohl dát tu mravní oporu, které jsem potřeboval, a mateřskou něhu, po níž jsem toužil.“ (Kosatík, 2009, s. 17).

Přemysl Pitter se vždy hlásil k myšlenkám Jana Milíče z Kroměříže, Jana Husa, Jana Amose Komenského a Tomáše Garrigua Masaryka a k české reformaci vůbec. Vážil si cyrilometodějské a svatováclavské tradice a jako muž tolerance byl proti upřednostňování jedné z nich. Vystupoval proti rasismu, antisemitismu a jakékoliv násilí v mezinárodních a mezilidských vztazích mu bylo cizí. Válku považoval za největší zločin. Nesmyslnost války a jeho neochvějná víra v boha se staly dvěma zásadními atributy jeho příštího života (Pasák, 1995, s. 7).

Přemysl Pitter kladl velký důraz na převýchovu a na sociální problémy, včetně odstranění nezaměstnanosti, dostatečné výživy, likvidace bytové nouze a řešení bytové otázky vůbec, řešení situace sociálně slabých a práce neschopných občanů. Zároveň požadoval bezplatnou lékařskou a zdravotní péči, přeměnu soudnictví na výchovném principu. Věděl, že některé jeho požadavky jsou utopického rázu, ale tvrdil, že pokrok se děje uskutečňováním utopií. Svoji filozofii opíral o Krista, Chelčického, Tolstého a Gándhího.

Vážil si osobnosti T. G. Masaryka a uznával jeho filozofii. Zdokonalení lidí nacházel ve výchově, vzdělání, křesťanství, toleranci a humanismu (Pasák, 1995, s. 11-14).

V zahradním sále Na Výšince na Žižkově začal Přemysl Pitter shromažďovat každou středu a sobotu odpoledne a neděli dopoledne děti na besídkách. V diskusích při nedělních besídkách vypráví Přemysl Pitter dětem o Ježíšovi a jeho životě, tím zakládá svůj vlastní způsob křesťanské výchovy. Dospívá tím tak k přesvědčení, že děti je nutno vychovávat naprosto pravdivě a jediné tak jsou schopny porozumět. Při těchto besídkách vznikají skupiny a podnikají se výlety do přírody. Přemysl Pitter si při těchto setkáních ověřuje, co děti zajímá a co na ně působí (Matouš, 2001, s. 30).

Zanedlouho se ukázalo, že pronajaté prostory jsou pro děti nedostačující a je potřeba zajistit větší. Přemysl Pitter navrhl úřadům, aby byl postaven speciální dům pro denní odpolední pobyt po vyučování. Bohužel stát neměl na takovou stavbu dostatek finančních prostředků. Přemysl Pitter proto neváhal a rozhodl se pro získání vlastního pozemku a postavení útulku. Od roku 1929 začal sbírat peníze na vybudování Milíčova domu. Trvalo několik let, než se podařilo nashromáždit dostatek finančních prostředků na nákup pozemku. Dalších několik let trvalo, než byl postupně dostavěn moderní praktický dům s prosvětlenými místnostmi, zahradou a hřištěm. Celý projekt byl financován se sbírek a z darů Pittrových přátel. Dům byl pojmenován po Janu Milíčovi z Kroměříže, otci české reformace, který dovedl spojit snahu o mravní chování s praktickou sociální pomocí. Milíčův dům byl otevřen v období Vánoc, dne 24. prosince 1933 (Pitter a Fierzová, 1996, s. 136-37).

Přemysl Pitter zahájil velmi rozsáhlou humánní akci, která se netýkala pouze židovských a německých dětí, ale i dětí českých a slovenských. Jen německých dětí prošlo Pittrovými zámky přes čtyři stovky. Argumentem nebyl obušek, ale vlídné slovo, jídlo a teplo. Přemysl Pitter spolu se svými obětavými spolupracovníky uskutečnil zvláště náročnou metodu výchovy a převýchovy. Společně vychovával židovské děti, které poznaly hrůzy nacistických koncentračních táborů, s německými dětmi, mnohdy i odchovanci Hitlerjugend, které zase poznaly hrůzy českých internačních táborů. Na zámcích byly ale ubytovány i děti z Rakouska, Polska, Slovenska, Podkarpatské Rusi a děti české. Postup Přemysla Pitttra a jeho spolupracovníků se skládal především ze zdravotní a sociální péče, která se po zdravotním zotavení prolínala s výchovou (Pasák, 1995, s. 41).

Nové politické události a změny po únoru v roce 1948 na sebe nenechaly dlouho čekat ani v Milíčově domě. Milíčův dům převzal do správy Ústřední národní výbor v Praze.

Výchovná činnost probíhala v Milíčově domě do roku 1950, kdy tajemník pro církevní záležitosti zakázal Přemyslu Pitrovi jakékoliv projevy a činnost. V té době Přemyslu Pitrovi velmi chybí jeho dlouholetá spolupracovnice Olga Fierzová, která odjela do Švýcarska na pohřeb své sestry. Nesměla se však už do Československa vrátit, i přes intervence, že šestnáct let pečovala o dělnické děti. Přemysl Pitter byl předvolán k prokurátorovi, ačkoliv v té době nebyl zcela zdrav, věděl, že cesta na nucené práce by se rovnala cestou ke smrti. Olga Fierzová pomáhá Přemyslu Pitrovi dostat se za hranice Československa (Pasák, 1995, s. 46).

V srpnu 1968 dochází v Československu k událostem nazývaným „Pražské jaro“. Přemysl Pitter se chystá na návrat domů, aby i přes svůj věk pokračoval tam, kde kdysi započal, a rozvíjel své dílo – výchovu dětí (Matouš, 2001, s. 66-67).

Přemysl Pitter zemřel 15. února 1976 po krátké nemoci v Curychu. Olga Fierzová, vykonavatelka jeho závěti splnila jeho přání, aby byl zpopelněn a jeho popel rozhozen na stráni nedaleko jejich bytu v Affolternu. Po Pitterově smrti založila Olga Fierzová spolek „MILIDU“. Tento spolek měl za úkol spravovat literární pozůstalost Přemysla Pittra a podporovat činnost v jeho duchu. Po smrti Olgy Fierzové byl tento písemný archiv přesunut do Prahy do Pedagogického muzea J. A. Komenského. Za své celoživotní činy obdržel mnoho uznání a ocenění, které stojí za zmínku. Mezi ně patří titul Spravedlivý mezi národy, který obdržel ve státě Izrael spolu s poctou v aleji Hrdinů v Jeruzalémě, kde byl vysazen strom-chlebovník. Univerzita v Curychu Přemyslu Pitrovi udělila čestný doktorát teologie. Vláda SRN ocenila Pitterovu práci Záslužným křížem I. třídy. Rok 1991 přinesl obnovu spolku přátel mládeže Milíčův dům a v roce 1994 byla založena Nadace Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. In memoriam byl vyznamenán od tehdejšího prezidenta Václava Havla řádem T. G. Masaryka. UNESCO zařadilo rok 1995 jako jubilejní, na tento rok by připadaly sté narozeniny Přemysla Pittra (Balvín, 2015, s. 61).

Dalším vypovídajícím svědectvím o dobročinnosti Přemysla Pittra je dokumentární film Milujte své nepřátele, režiséra Tomáše Škrdlanta, který popisuje příběh Švýcarky a Čecha, kteří přeměnili stovkám lidí život a jejich pohled na něj. Spolu se svou celoživotní spolupracovnicí Olgou Fierzovou, Pitter po druhé světové válce zachraňoval děti židovské a české z koncentráků, ale také děti německé, které umíraly v českých internačních táborech. Děti svázely do čtyř zámků v okolí Prahy, spolu s dalšími spolupracovníky se starali a pečovali o ně. Mnohé z tehdejších dětí ovlivnil pobyt na zámcích po celý další

život. Dokumentární: Česko, 2006, 76 min. Režie: Tomáš Škrdlant (CSFD.CZ [online].[cit 2015-12-3]. Dostupné z: http://www.csfd.cz/film/231916-milujte_sve_nepratele/).

Svým odkazem Přemysl Pitter výrazně zasáhl také do oblasti českého školství a pedagogiky. Příkladem je Milíčův dům, který je dodnes inspirativním pedagogickým útvarem, ve kterém již několik let sídlí Mateřská škola Milíčův dům, kam chodí a spolu si hrají jak zdravé, tak i postižené děti. Biskupství ostravsko-opavské je zřizovatelem Církevní základní školy a Mateřské školy Přemysla Pittra, především pro romské děti z lokality Moravská Ostrava a Přívoz. Azylový dům Přemysla Pittra v Praze 6 – Ruzyni, jehož zřizovatelem je občanské sdružení Dům tří přání, je zařízení zajišťující komplexní péči dětem od tří do osmnácti let, které se ocitly v obtížné životní situaci. V Rokycanech zřídila Diakonie Českobratrské církve evangelické Středisko Přemysla Pittra jako nízkoprahové komunitní centrum pro děti a mládež. Na Farmě v Topolanech u Olomouce je součástí Dětského centra 1990 Dům Přemysla Pittra, který umožňuje týdenní ubytování pro osoby s postižením (Balvín, 2015, s. 61–62).

3.3 Miroslav Dědič a jeho přínos ve výchovné a pedagogické činnosti

PhDr. Miroslav Dědič se narodil 30. srpna 1925, udělal v roce 1936 přijímací zkoušky a byl přijat na gymnázium v České ulici v Českých Budějovicích. Přišel dramatický rok 1938 a on musel ze Sudet se svou rodinou, otcem a matkou odejít, podobně jako většina dalších Čechů, kteří odtud byli vyhnáni Němci. Po maturitě nastoupil jako učitel a působil v různých místech. Na jednotřídní škole v obci Skoky v tehdejší okrese Žlutice učil děti Slováků převážně z Jánošíkova kraje a děti volyňských Čechů. Vzpomínky na práci ve školství v tomto období zpracoval v knize Kantor z Mářina Dvora, která vyšla v roce 2003 ve Slovenském literárním klubu v ČR v Praze s podporou Magistrátu hlavního města Prahy a ve spolupráci se Slovensko-českým klubem. Po vojenské službě od října 1947 do konce září 1949 byl přidělen na základní školu v Novém Zvolání na okrese Jáchymov. Své vzpomínky na toto období popsal v knize Než roztály ledy, která vyšla v roce 2002 v česko-německé verzi v Kulturním sdružení občanů německé národnosti ČR s podporou Magistrátu hlavního města Prahy a Ministerstva kultury ČR. V říjnu 1950 byl na základě své žádosti přeložen zpět do vytoužených jižních Čech. K překvapení inspektora si ze tří nabídnutých škol vybral nově otevřenou školu pro romské děti v Květušíně na území Vojenského výcvikového prostoru Boletice. Vzpomínky na toto období uložil v publikaci Šumavská bukolika, kterou vydal Krajský pedagogický ústav v Ústí nad Labem v roce

1975, dále v publikaci Škola bez kázně, která vyšla v Jihočeském nakladatelství v roce 1985. Tato kniha přinesla i řadu inspirací pro film se symbolickým názvem: Kdo se bojí, utíká. Pro učitele zpracoval Miroslav Dědič odbornou publikaci Výchova a vzdělávání cikánských dětí a mládeže, která vyšla ve Státním pedagogickém nakladatelství v Praze v roce 1982. V roce 1964 nastoupil jako pracovník pro oblast mimotřídní a mimoškolní výchovy a posléze jako vedoucí kabinetu pedagogiky a psychologie pro Jihočeský kraj. Po zřízení kabinetu pro výchovu a vzdělávání cikánských dětí byl pověřen jeho vedením. Tento kabinet měl působnost pro celou Českou republiku. Pod záštitou Ministerstva školství a Ústředního ústavu pro vzdělávání pedagogických pracovníků po řadu let ve spolupráci s Dr. Milenou Hübschmannovou organizoval kurzy cikánštiny pro učitele. Dr. Hübschmannová učila jazyk, Miroslav Dědič metodiku práce s romskými dětmi. Doplnil si vzdělání šestiletým studiem na filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v oboru Pedagogika a psychologie pro učitelství na školách II. cyklu. Státní závěrečnou zkoušku vykonal 30. října 1972 a doktorát filozofie získal na základě rigorózní zkoušky 24. dubna 1984. Do důchodu odešel v srpnu 1986. Ani v důchodu však nepřestal se svými aktivitami. Jak sám říká, upoutala ho činnost Hnutí R a ve spolupráci s ním se účastnil i organizoval řadu akcí. Mimořádnou akcí bylo v roce 1998 pořádání setkání učitelů romských dětí v rámci Hnutí R v samotném místě první internátní romské školy v ČR, v Květušíně na Šumavě, z něhož vyšel sborník Romové a jejich učitelé. Jihočeskou univerzitou byl požádán, aby připravoval její studenty v oblasti problematiky etnických skupin se zaměřením na romskou problematiku. V přednáškové činnosti působil do nedávna na Zdravotně sociální fakultě a na Pedagogické fakultě v Českých Budějovicích. Za svou záslužnou činnost obdržel uznání od Hlavního města Prahy a Hnutí R a Maticí romskou byl několikrát navrhován na Státní vyznamenání ČR. To mu bohužel uděleno ještě nebylo. Avšak nejenom vyznamenáním se potvrzuje hodnota osobnosti. A hodnota osobnosti Miroslava Dědiče je skutečně velká: pro současné i budoucí. Publikace Květušínská poema je završením literárně pedagogických publikací, napsaných Miroslavem Dědičem, které s jeho životopisným Ohlédnutím tvoří ucelenou řadu zaměřenou na prosazování multikulturní výchovy žáků různých národností a cenný zdroj informací pro odborníky, studenty i širší veřejnost. Životopis z pera Miroslava Dědiče máme zachován v publikaci Ohlédnutí. Ve vztahu k dětem německé národnosti je vysoce významná jeho publikace Než roztály ledy/ Bevor das Eis auftaute. Společným jmenovatelem je filozofie úcty k životu a étos pomoci jiným. Neboť jsme všichni JÁ a TY, jak to ve své filozofii ukazoval Martin Buber. Učíme se od sebe navzájem. A humanismus

je pro nás, kteří pracujeme v učitelství či v pomáhajících profesích, základem naší profesionality. Protože se učíme i ze slov, a hlavně činů našich předchůdců. I z těch, které k nám promlouvají v díle Miroslava Dědiče: „Celou svou praxí ve výchově a vzdělávání romských žáků jsem dospěl k přesvědčení, že životní osudy mých žáků mohou být v mnohém příkladem a jsou působivým důkazem, že upřímně a dělně uskutečňované výchovné působení na současnou mladou romskou generaci může mít a bude mít ještě kvalitnější výsledky, než kterých jsem se svými spolupracovníky dosáhl já. Vždyť současná situace je kvalitativně pozitivně odlišná ve srovnání s poválečnými lety, ve kterých jsme začínali. Dnes je už možno počítat s uvědomělou a dělnou spoluprací na tvorbě životního stylu mladé generace se vzdělanou a početně se rozrůstající vrstvou současných vzdělaných Romů.“ To, co prosazoval ve své celoživotní teoretické a praktické práci sociální pedagog Miroslav Dědič, má své následovatele (Balvín, 2015 s. 21–23). Miroslav Dědič se poprvé jako pedagog setkává s žáky jiných národností ve vesnici Skoky, zdevastované válkou a opuštěné po odsunu německých obyvatel. Obec znovu oživala s novými slovenskými přistěhovalci z oblasti Terchové. Společně s povoláním pedagoga začal Miroslav Dědič vykonávat i funkci starosty, čímž se jeho pole aktivit a vlivu v obci značně rozrostlo. Naskytly se možnosti nahlédnout více do fungování rodin, větší měrou komunikovat se všemi obyvateli obce. Tuto životní etapu zpracoval dle svých deníků v literárním díle Kantora z Mářina Dvora, kde dějovou náplň tvoří události jeho života ve vesnici Skoky (Dědič, 2005, s. 16-26). Jedním z vyučovacích stylů, který Miroslav Dědič využíval, bylo delegování svých kompetencí na žáky. Tuto metodu popisuje jako soustředění na rozvíjení se žakovských předpokladů pracovat samostatně. Žáci pracují samostatně a jsou vedeni k samostatnému rozhodování a k odpovědnosti za své činy. Tuto metodu můžeme zaznamenat u Miroslava Dědiče jak v oblasti výchovné, kdy svěřuje starším žákům odpovědnost za žáky mladší nebo méně zdatné, tak i v edukační oblasti (Mareš, 2013, s. 472).

Publikace Škola bez kázně, která vyšla v roce 1985, přinesla i řadu inspirací pro film se symbolickým názvem: Kdo se bojí, utíká. Ve škole kdesi v pohraničí se mladý učitel pokouší začlenit do výuky romské děti. Jenže jejich rodiny zůstávají vůči vzdělání podezřivé. Tvůrci zvolili do značné míry romantický náhled, který neproniká pod povrch. Zařadili početné folklórní ukázky, vystupující jako nejatraktivnější prvek. Film byl natočen v roce 1986 režisérem Dušanem Kleinem. Hlavní postavu učitele si zahrál Pavel Kříž CSFD.CZ [online].[cit. 2015-12-3]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/5252/kdo-se-boji>

utika. Film je natočen podle knihy Josefa Pohla Na cikánské stezce. V ní je jednou z hlavních postav učitel Miroslav Dědič (Balvín, 1999, s. 6).

Unikátní dokumentární film Tomáše Kudrny Zatajené dopisy, sleduje vnučku tehdejších žáků – jedenáctiletou Karolínu pátrající po historii školy do školního projektu. Karolína se vyptává svých příbuzných i sousedů a postupně se dozvídá, že díky laskavému přístupu a intenzivní péči učitelů žáci sice byli úspěšní, mnozí za to ale zaplatili vysokou cenu. „Ten experiment probíhal v podmínkách a s pomocí metod, které by byly dnes naprosto nepřijatelné,“ říká režisér a scenárista dokumentárního filmu Tomáš Kudrna. Významnou podmínkou pro úspěch experimentu bylo totiž vytržení dětí z rodinného prostředí. Brzy po vzniku začala škola fungovat jako internát a dětský domov, kam rodiče neměli přístup. Mnozí žáci se navíc do školy dostali tak, že byli soudně odebráni ze svých rodin. Karolína postupně tak skládá představu neobvyklé školy, jejíž budova dodnes stojí kousek za Květušínem Kudrna, Tomáš, 2014. Česká televize [online] 7. dubna 2017 [cit. 2017-04-07] Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10871537383-zatajene-dopisy/414235100021004/>.

Většinou šlo o dopisy znevažující školu a nabádající k jejímu opuštění. Dědič píše, že takových dopisů byly za ta léta snad stovky a násobky stovek. Zůstaly uloženy v archivním materiálu jako nevhodné a neúčelné právě pro těch pár ošidných slůvek profanujících školní prostředí a nabádajících k dezerci (Balvín, 2015, s. 78).

Bibliografie Miroslava Dědiče:

Literatura:

Šumavská bukolika, 1975, K úrovni hygienických a kulturních návyků cikánských dětí: K úrovni cikánských dětí v 1. ročníku, 1976, Uvádění začínajících pedagogických pracovníků do praxe (Metodický list pro ředitele škol, uvádějící učitele a vychovatele), 1978, Výchova a vzdělávání cikánských dětí a mládeže, 1982, Škola bez kázně, 1985, Věnujme pozornost dětem z neúplných rodin, 1986, Omluvte mě, pane profesore, 1998, Než roztály ledy, 2002, Kantor z Mářina dvora, 2003, Ohlédnutí, 2005, Květušínská poema, 2006.

Příspěvky v časopisech a novinách:

Čím se získává autorita (Učitelství noviny 1974), Cesta zarubaná (Učitelství noviny 1974), Cikánské děti v mateřských školách (Předškolní výchova 1974), Cikánské děti a mládež ve výchovně vzdělávacím procesu (Zvláštní otisk z časopisu Pedagogika 1975), Cikánské

děti ve školních družinách (Učitelství 1975), Ve třídách máme také problémové děti (Učitelství 1979), Spravedlnost a láska ve výchově (Most pro lidská práva 1999).

Miroslav Dědič je velkou inspirací. Někteří ze studentů sociální pedagogiky měli velké štěstí, že se alespoň zprostředkovaně mohli setkat s jednou z významných osobností české sociální pedagogiky, a to právě s Miroslavem Dědičem. Zmiňujeme to proto, že zanedlouho po této události, bohužel, nastala doba, kdy se s PhDr. Miroslavem Dědičem již setkat nemůžeme. Při jedné z našich přednášek pana docenta Balvína o významných osobnostech sociální pedagogiky, se pan docent zeptal jedné ze studentek, zda Miroslav Dědič ještě žije. Studentka odpověděla, že zřejmě ne, jelikož se narodil v roce 1925. Pan docent vytáhl svůj mobilní telefon, vytočil číslo a říká: „Ahoj Mirku, to jsem já Jarda, jak se máš?“ Miroslav Dědič odpověděl: „velmi dobře, piju kafe“. Pan docent sdělil panu Dědičovi: „zrovna se o tobě učíme“, Miroslav Dědič odpověděl: „vy se o mě učíte, to mě velmi těší“, a potom předá telefon překvapené studentce, která tak měla možnost s panem Dědičem hovořit. Už tehdy, i když jen po telefonu, vyzařovala z Miroslava Dědiče skromnost, úcta a pokora. Tento okamžik se jistě vryl do paměti přítomných studentů.

Dne 25. 12. 2020 na 1. svátek vánoční ve věku 95 let zemřel PhDr. Miroslav Dědič, který se v padesátých letech stal výraznou osobností československé sociální pedagogiky jako ředitel internátní „Květušinské školy“. Informovalo o tom Muzeum romské kultury dne 8. 1. 2021 Muzeum romské kultury [online] 8. ledna 2021 [cit. 2021-01-08] Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/zemrel-miroslav-dedic-vyrazna-osobnost-socialni-pedagogiky-a-reditel-internatni-kvetusinske-skoly-pro-romy>.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍLE VÝZKUMU

Cílem výzkumu je zjištění, jaké společné znaky a hodnoty v oblasti výchovné práce a pedagogické činnosti se vyskytují u vybraných osobností Františka Bakuleho, Přemysla Pittra a Miroslava Dědiče a jaké prvky přispěly k formování jejich významných počinů.

V diplomové práci budeme sledovat jak významné a společenské události utvářely myšlení vybraných sociálních pedagogů v jejich sociální práci s dětmi, a jak se jejich myšlení odvíjelo v jejich osobním životě, postřezích a písemných dílech.

Výzkumná otázka nám umožňuje zúžit výzkumný problém na velikost, která je reálně zkoumatelná (Straus a Corbinová, 1999, s. 24).

Výzkumná otázka je otázka, kterou chce výzkum zodpovědět (Punch, 2006, s. 43).

Materiály pro tyto informace budou čerpány z primární a sekundární literatury.

4.1 Výzkumné otázky

Cílem diplomové práce je odpovědět na výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka: **Čím se staly vybrané osobnosti významnými?**

Dílčí výzkumné otázky:

Otázka č. 1: **Jaké okolnosti vedly vybrané osobnosti k péči o druhé?**

Otázka č. 2: **Jaká byla životní cesta vybraných osobností k cílovým skupinám?**

Na základě uvedených výzkumných otázek a teoretických východisek se zaměříme u vybraných osobností sociálních pedagogů na oblasti, které souvisí s jejich společnými znaky

- adaptace dětí v ústavní péči
- prostředí, ve kterém se děti nacházely
- výchovné metody používané při výuce a výchově
- využívaný výchovný styl
- nepříznivé společenské jevy a jejich předcházení
- sociální pedagogická práce

5 VÝZKUMNÉ METODY

Při analýze života a díla osobností napomáhají především jejich autentické výpovědi o jejich vlastním životě, tvorbě, rozporných či konfliktních situacích vyplývajících z historických situací a jejich řešení. Analýzou výchozích otázek filozofie výchovy, jsou pak velké možnosti odborníků, pedagogů, učitelů, vychovatelů, romských pedagogických asistentů, romistů, romských aktivistů, kteří svoji práci opírají nejenom o bezprostřední zkušenosti s příslušníky romských komunit, ale také se zamýšlí nad hloubkou filozofického základu své profesionální činnosti (Balvín, 2013, s. 80–81).

Z tohoto důvodu byla ke zpracování dat zvolena strategie kvalitativně orientovaného výzkumu. Cílem kvalitativního výzkumu je porozumět lidem a událostem v jejich životě. Výzkumníci se soustředí na subjektivní svět osob, který existuje v jejich mysli (Gavora, 2000, s. 148).

Cílem našeho výzkumu je tedy porozumět významu situace v sociálním kontextu tak, jak ji rozumějí sami autoři zkoumaných textů. Současně je nutné podotknout, že data získaná vyhodnocením výsledků v tomto kvalitativním výzkumu nelze zobecňovat, jsou platná jenom pro závěry vyplývající z této diplomové práce (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 18 a s. 25).

Základním předpokladem studia jakéhokoli dokumentu je schopnost mu porozumět a interpretovat jej. Princip práce s dokumentem tedy spočívá v hledání určitých znaků, prvků, vztahů v něm, aspektů v okolnostech jeho vzniku apod., případně jejich srovnávání s dalšími dokumenty (Reichel, 2009, s. 127). Vzhledem k tomu, že se jedná o autory, kteří psali svá díla na počátku 20. století, nebyla zde možná zpětná vazba, tj. osobní rozhovor s autory a jejich vlastní osvětlení myšlenek, a i možných závěrů. Proto bylo nutno provést hlubší obsahovou analýzu jejich díla a studování historických a společenských událostí doby, ve které tyto osobnosti žily a působily.

5.1 Obsahová analýza

Analýza verbálních projevů se v té či jiné formě uskutečňuje vlastně u každé výzkumné metody, ve které se pracuje se slovem. U těchto výzkumných metod je analýza verbálních produktů jedním z postupů zjištění v rámci dané metody (Gavora, 2000, s. 117).

Jako hlavní metoda výzkumu byla vybrána obsahová analýza textů, protože nejvíce umožňuje splnění výzkumného cíle. Jedná se o výzkumnou metodu, která se uskutečňuje

u každé výzkumné metody, ve které se pracuje se slovem. Název „obsahová analýza textů“ prozrazuje dostatečně mnoho o charakteru této výzkumné metody, kdy jde o analýzu a hodnocení obsahu písemných textů. Uskutečňuje se nejrůznějšími způsoby – od jednoduchých rozborů obsahu textu až po hluboké interpretace a vysvětlení. Tento směr obsahové analýzy má dlouhou tradici, která započala výkladem náboženských a literárních textů. Tato metoda by ale měla být objektivní, tj. nezávislá na osobních názorech a postojích toho, kdo analýzu uskutečňuje (V. Lamsler 1996, s. 127 in Gavora, 2000, s. 117).

Obsahová analýza je jednou z nejmladších výzkumných metod. Byla vyvinuta Bernardem Berelsovem ve čtyřicátých letech 20. století, který ji původně vytvořil pro analýzu obsahu masmédií. Tato nově vyvinutá metoda brzy zdomácněla v nejrůznějších humanitních oborech jako např. v sociologii, psychologii a v neposlední řadě také v pedagogice. Nalézá uplatnění např. ve studiu edukační komunikace, při určování srozumitelnosti textu, či při analýze trendů (Maňák, Švec a Švec, 2005, s. 66-67).

Obsahová analýza analyzuje a hodnotí obsah textů, často učebnic, různých dokumentů a jiných písemných prací. Jedná o non-reaktivní výzkumnou metodu, tzn. že autor zkoumaného textu není obvykle přítomen při samotné obsahové analýze textu a nemůže tak ovlivňovat výzkumníka. Lze ji chápat jako metodu kvantitativní, nebo nekvantitativní. Kvantitativní analýza spočívá v převedení kvalitativních parametrů (slov, pojmů, témat) na kvantitativní míru, numerickou hodnotu. Ve druhém případě se jedná o analýzu, která se nevyjadřuje v počítatelných ukazatelích a neopírá se tedy o explicitně vyčleněné kategorie jevů (Gavora, 2000, s. 118).

Obsahová analýza se v jeho rámci zaměřuje na námět, obsah a formu. Ty označuje za základní východiskové kategorie, jejichž prostřednictvím výzkumník pomocí klasifikace a kategorizace získává a zpracovává jednotky analýzy, aby je následně mohl statisticky zpracovat a získaný výsledek interpretovat (Mioviský, 2006, s.239).

Za dokumenty se považují takové údaje, které vznikly v minulosti a byly opatřeny někým jiným než výzkumníkem a pro jiný záměr, než kterým se zabývá současný výzkum. Výzkumník tedy pracuje s těmi dokumenty, které má k dispozici, ale musí provést selekci s ohledem na svůj daný výzkum. Do dokumentů lze řadit knihy, novinové články, deníky, dopisy apod. Pestrost dokumentů je výhodou této taktiky zkoumání (Hendl, 2005, s. 360).

Subjektivita výzkumníka má při volbě dokumentů značnou roli, ale ne pokud jde o informace, které jsou v dokumentech zahrnuty. V dokumentech se potom vyskytují osobní vědomá nebo nevědomá stanoviska, význam a myšlenky autora. Dokument tedy může být ovlivňován myšlenkami autora (Hendl, 2005, s. 135).

5.2 Rámcová analýza

Při kvalitativní obsahové analýze textů a seznámením se s dokumenty a jejich obsahem, který se týkal společných hodnot života a díla významných sociálních pedagogů Františka Bakuleho, Přemysla Pittra a Miroslava Dědiče, byla použita metoda rámcové analýzy.

Rámcová analýza je považována především za prostředek k organizaci dat, vytvoření základního přehledu, avšak výzkumníci ji využívají jako samostatnou metodu analýzy dat. Rámcová analýza je také považována za předběžnou fázi více interpretativních postupů. Cílem rámcové analýzy je především snadnější organizace dat, přehlednost jejich další analýzy a umožnění lepší porovnávání výsledků kvalitativních studií. Rámcovou analýzu lze rozdělit do dvou kroků. Prvním krokem je organizace materiálu, jeho redukce a následné roztřídění do kategorií. Druhým krokem je vlastní interpretace vedoucí k popisné nebo explanatorní zprávě o zkoumané oblasti. Důležité je uspořádat rozsah a obsah vybraného materiálu, provést redukci dat tak, aby se výzkumník nemusel neustále vracet k původním obsáhlým datům. Klasifikační kategorie tímto uspořádáním navíc umožňují lepší porovnání případů (Hendl, 2005, s. 217).

V případě analýzy společných hodnot života a díla významných sociálních pedagogů se bude jednat o utřídění dat do podoby tabulek jednotlivých společných hodnot života a díla, v nichž budou data uspořádána podle porovnávaných kategorií. Vzhledem k tomu, že se bude jednat v této části práce pouze o předběžnou fázi výzkumu, budou tyto tabulky prezentovány v Příloze č. 2. a č. 3.

5.3 Komparace

Srovnávání a porovnávání je základní myšlenkovou operací a jedním z nejstarších a nejrozšířenějších způsobů zkoumání světa, které užíváme každý den při běžných činnostech. Srovnávání a porovnávání je ale také velmi rozšířený výzkumný přístup ve společenskovědním výzkumu a jeho základním vymezením je zaměření se na dvě či více srovnávaných jednotek. V souvislosti s komparací záměrně používáme obecného pojmu přístup, o němž se domníváme, že nejlépe odpovídá roli komparace ve výzkumu.

Považujeme však za nezbytné upozornit na skutečnost, že v literatuře se v souvislosti s komparací objevuje řada dalších termínů a neexistuje shoda na tom, zda je komparace samostatným výzkumným designem, zda existuje něco jako komparativní metoda či metoda komparativní analýzy (Nekola, Geissler a Mouralová, 2011, s. 170-172).

5.4 Výzkumný vzorek

Pro obsahovou analýzu textu byl výzkumný soubor zvolen výběrem záměrným. Výzkumným souborem jsou vybraná díla osobností sociální pedagogiky.

Analýza děl Františka Bakuleho

Pro obsahovou analýzu děl Františka Bakuleho jsme sestavili výzkumný soubor z následujících dokumentů: FAUCHER, François a František BAKULE, 1999. *František Bakule: enfant terrible české pedagogiky*. TITZL, Boris, 1998. *To byl český učitel: František Bakule, jeho děti a zpěváčci*.

Analýza děl Přemysla Pittra

Pro obsahovou analýzu děl Přemysla Pittra jsme sestavili výzkumný soubor z následujících dokumentů: KOHN, Pavel, 1995. *Můj život nepatří mně: čtení o Přemyslu Pittrovi*. PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ, 1996. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*.

Analýza děl Miroslava Dědiče

Pro obsahovou analýzu děl Miroslava Dědiče jsme sestavili výzkumný soubor z následujících dokumentů: DĚDIČ, Miroslav, 2005. *Ohlédnutí*. DĚDIČ, BALVÍN, Jaroslav, 2015. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter*. DĚDIČ, Miroslav, 2006. *Květušínská poema*. Praha: Občanské sdružení RomPraha.

5.5 Popis výzkumu

Sběr dat

Otázka při sběru dat je otázka, kterou předpokládáme, abychom získali data, jež pomohou zodpovědět výzkumnou otázku (Punch, 2006, s. 43).

Sběr dat probíhal na základě rešerše dostupné literatury, jednalo se o knihy, publikace, časopisy, obrazové materiály, dokumentární film a další dokumenty vytvořené vybranými osobnostmi sociální pedagogiky Františka Bakule, Přemysla Pittra a Miroslava Dědiče,

rovněž také dalšími autory, kteří se jejich životem a tvorbou zabývali. Dostupné zdroje k vybraným významným osobnostem byly opakovaně a podrobně studovány, abychom se dovedli empaticky vžít do pocitů a myšlení pro výzkum vybraných osobností. Jednalo se o delší intervalovou část diplomové práce. Při sledování hledisek vybraných osobností sociální pedagogiky na aspekty sociální výchovy můžeme za kontextuální předpoklady považovat události historických dějů, jejich morální kredit a jejich vlastní životní zkušenosti.

Zpracování dat

Po nastudování sesbíraných dokumentů jsme si určili jen ty části textu, v kterých se psalo o sociálně výchovné činnosti a dále jen texty, které se týkaly znaky, okolnostmi v oblasti výchovné péče, zřizování útulků, ústavů a škol pro děti a mládež. Pro diplomovou práci byly ke srovnání vybrány znaky a okolnosti, které formovaly vybrané osobnosti v oblasti jejich výchovné práce a péče o druhé. Dále byla vybrána zařízení, která založily a dále tak ovlivnila jejich život. Byl to Bakulův ústav založený Františkem Bakulem, Milíčův dům – útulek založený Přemyslem Pittrem a Květušínská škola Miroslava Dědiče. Ze získaných informací jsme sestavili klasifikační kategorie. Získaná data jsme roztřídili do přehledných tabulek podle jednotlivých klasifikačních kategorií. Tato data byla z jednotlivých klasifikačních kategorií podrobena obsahové analýze.

Popis znaků a okolností v oblasti výchovné práce byl sestaven z následujících klasifikačních kategorií:

Tabulka 1 Klasifikační kategorie – znaky a okolnosti zkoumaných osobností

Znaky v oblasti výchovné práce	✓
Pedagogické působení	✓
Cílová skupina	
Osobní život	✓
Literární tvorba	✓
Ocenění	
Náboženství	
Ostatní autoři zabývající se vybranými osobnostmi	

Zdroj: vlastní výzkum

Popis zařízení byl sestaven z následujících klasifikačních kategorií:

Tabulka 2 Klasifikační kategorie - zkoumaná zařízení

Název ústavu/školy	
Délka fungování ústavu/školy	
Počet dětí	
Cílová skupina	✓
Cílové zaměření	✓
Financování ústavu/školy	✓
Výchovný styl	✓
Forma pobytu v ústavu/školy	
Příčina uzavření ústavu/školy	✓

Zdroj: vlastní výzkum

Pro srovnání byly zvoleny označené klasifikační kategorie.

6 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

6.1 Společné znaky a okolnosti vybraných osobností sociální pedagogiky

V rámcové analýze jsme si data uspořádali do tabulek pro každé zkoumané téma zvlášť a uspořádali podle čtyř klasifikačních kategorií, které nám vyplynuly z obsahové analýzy zkoumaných dat. Abychom pojetí zkoumaných témat mohli porovnat podle vybraných klasifikačních kategorií, zařadili jsme porovnávaná data vedle sebe. Data z rámcové analýzy, která byla roztríděna podle zkoumaných témat (viz Příloha P II), jsou seřazena chronologicky podle založených zkoumaných témat do tabulek. Každá tematická tabulka obsahuje jen data jedné klasifikační kategorie. Na podkladech vytvořených tematických tabulek jsme provedli porovnání vybraných klasifikačních kategorií mezi jednotlivými zkoumanými tématy. Důraz jsme kladli na případné rozdíly nebo shody.

Tabulka 3 Klasifikační kategorie – znaky v oblasti výchovné práce

František Bakule (1877-1957)	Přemysl Pitter (1895-1976)	Miroslav Dědič (1925-2020)
pomoc dětem najít uplatnění a smysl života	pomoc dětem najít uplatnění a smysl života	pomoc dětem najít uplatnění a smysl života
začleňování postižených dětí do běžného života		práce s romskými dětmi
výchova postižených dětí společně s dětmi zdravými		
	převýchova	převýchova
vedení k poctivé práci	vedení k poctivé práci	vedení k poctivé práci
učení se od sebe navzájem		učení se od sebe navzájem

Zdroj: vlastní výzkum

František Bakule – se v oblasti výchovné práce nejvíce zasadil o poskytování péče postiženým dětem, ale i dětem z pražské periferie, které se postupně zapojovaly do běžného života dětí postižených. František Bakule prosazuje společnou výchovu postižených a zdravých dětí. Znaky v oblasti výchovné práce jsou pomoc dětem najít uplatnění a smysl života, začleňování postižených dětí do běžného života, výchova

postižených dětí společně s dětmi zdravými, vedení k poctivé práci, učení se od sebe navzájem.

Přemysl Pitter – kladl velký důraz na převýchovu a na sociální problémy, včetně odstranění nezaměstnanosti, dostatečné výživy, likvidace bytové nouze a řešení bytové otázky vůbec, řešení situace sociálně slabých a práce neschopných občanů. Zároveň požadoval bezplatnou lékařskou a zdravotní péči a přeměnu soudnictví na výchovném principu. Znaky v oblasti výchovné práce byly pomoc dětem najít uplatnění a smysl života, převýchova a vedení k poctivé práci.

Miroslav Dědič – v oblasti výchovné práce se Miroslav Dědič uplatnil nejvíce v pedagogické činnosti. Romské děti, které do té doby navštěvovaly školu jen sporadicky a ve většině případů spíše vůbec. Miroslav Dědič měl ve třídě děti rozličného věku a různých vědomostních úrovní, což si musíme uvědomit, že šlo velmi náročnou pedagogickou činností. Náročnost situací popisuje ve svých knihách. Znaky v oblasti výchovné práce byly – pomoc dětem najít uplatnění a smysl života práce s romskými dětmi, převýchova, vedení k poctivé práci a učení se od sebe navzájem.

Porovnání

Z výzkumné tabulky č. 3 vyplývá, že znaky v oblasti výchovné práce u vybraných osobností jsou shodné uskutečňování pedagogického a výchovného působení na děti bylo primární, pomáhali dětem najít uplatnění a smysl života, vedli děti k poctivé práci. Důležitost faktu, o rasové nebo národnostní nebo jiné příslušnosti nehrála prioritní roli ve výchovném působení.

Tabulka 4 Klasifikační kategorie – pedagogické působení

František Bakule (1877-1957)	Přemysl Pitter (1895-1976)	Miroslav Dědič (1925-2020)
učitel ve Vrapicích u Kladna (1897-1898)	vychovatelem	učitel v Květušíně na Šumavě (1950-1960)
učitel v Družci u Kladna (1898–1899) – založení žákovského časopisu a prvního pěveckého sboru	spolupracovníkem Rádia Svobodná Evropa a Britské Rozhlasové společnosti	přednášející na Zdravotně sociální fakultě v Českých Budějovicích
učitel v Kozlech u Všetat (1899-1901)	člen Československé společnosti pro vědy a	přednášející na Pedagogické fakultě

	umění založené v roce 1957 ve Washingtonu	v Českých Budějovicích
učitel na Malé Skále (1902-1912)	národním představitelem Svazu českých a slovenských spolků ve Švýcarsku	
ředitel Jedlička ústavu (1913-1919)	předsedou Masarykova fondu na pomoc uprchlíkům z Československa	
bakulův ústav (1921-1937)	v Curychu založil Husův sbor a doplňovací českou školu	
pěvecký sbor Bakulovi „zpěváci“	„akce zámky“	
	založení Milíčova domu	

Zdroj: vlastní výzkum

František Bakule – zasvětil celý svůj život svým žákům. Určil si poslání, kterému věnoval veškerý svůj čas a pro které se zřekl i osobního života.

Přemysl Pitter – se cítil především vychovatelem. Učitelské povolání považoval za nejkrásnější a nejzávažnější životní poslání, kdy právě učitel formuje a utváří dětskou duši.

Miroslav Dědič – v pedagogické činnosti a praxi se Miroslav Dědič nejdéle se věnoval ve svém působení romskému etniku. Za svého pedagogického působení měl právě s těmito dětmi velké úspěchy, u nás dosud nevídané. Po jeho desetiletém působení v Květušínské škole ještě několik let přednášel na vysokých školách v Českých Budějovicích, kde potom odchází do zaslouženého důchodu.

Porovnání

Z výzkumné tabulky č. 4 vyplývá, že pedagogické působení měli všechny vybrané osobnosti stejné v oblasti výchovné práce u vybraných osobností jsou shodné uskutečňování pedagogického a výchovného působení na děti bylo primární, pomáhali dětem najít uplatnění a smysl života, vedli děti k poctivé práci. Důležitost faktu, o rasové nebo národnostní nebo jiné příslušnosti nehrála prioritní roli ve výchovném působení.

Tabulka 5 Klasifikační kategorie - osobní život

František Bakule (1877-1957)	Přemysl Pitter (1895-1976)	Miroslav Dědič (1925-2020)
15. 12. 1955 se oženil se svojí o jednadvacet let mladší bývalou žačkou z Malé Skály, která ho následuje po celý život Miluškou Šikolovou a rok po svatbě umírá	Celý život zasvětil práci s dětmi, jeho dlouholetou spolupracovnicí byla Olga Fierzová, která po jeho smrti navázala na jeho odkaz a založila nadaci Přemysla Pittra MILIDU	16. července 1955 oženil s Anežkou Filipovou, která působila v Květině škole jako vychovatelka
		narodily se jim dvě dcery Miroslava a Šárka

Zdroj: vlastní výzkum

František Bakule – se oženil až ve svých 78 letech se svojí o jednadvacet let mladší bývalou žačkou z Malé Skály Miluškou Šikolovou, která ho následovala po celý jeho život. Rok po svatbě František Bakule umírá.

Přemysl Pitter – se neoženil nikdy, velkou oporu nacházel u své dlouholeté spolupracovnice Olze Fierzové, kterou potom z politických důvodů následuje do Švýcarska, kde také umírá. Olga Fierzová po smrti Přemysla Pittra navazuje na jeho odkaz a zakládá nadaci MILIDU.

Miroslav Dědič – se oženil Anežkou, za svobodna Filipovou, kterou poznal ve škole v Květušíně. Anežka Filipová v Květušíně působila jako vychovatelka. Z manželství se jim narodily dvě dcery Miroslava a Šárka.

Porovnání

Z výzkumné tabulky č. 5 vyplynulo, že vybrané osobnosti zasvětili celý svůj osobní život své práci, dětem, kterým pomáhali.

Tabulka 6 Klasifikační kategorie - literární tvorba

František Bakule (1877-1957)	Přemysl Pitter (1895-1976)	Miroslav Dědič (1925-2020)
Chudé děti (rukopisy) – nebyly vydány	PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ, 1996. <i>Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové.</i>	DĚDIČ, Miroslav, 1985. <i>Škola bez kázně</i>

Bakulovi zpěváci (rukopisy) – nebyly vydány	Příspěvky do časopisu Sbratření	DĚDIČ, Miroslav, 2002. <i>Než roztály ledy</i>
Na Malé Skále (rukopisy) – nebyly vydány	Psaní deníků	DĚDIČ, Miroslav, 2003. <i>Kantor z Mářina dvora</i>
		DĚDIČ, Miroslav, 2005. <i>Ohlédnutí</i>
		DĚDIČ, Miroslav, 2006. <i>Květušínská poema</i>
		Příspěvky do časopisů
		Psaní deníků (každodenní zapisování)

Zdroj: Vlastní výzkum

František Bakule – i když jeho rukopisy nebyly vydány, je jeho pedagogický postoj zachován z různých přednášek, zápisků a svědecký jeho současníků.

Přemysl Pitter – byl velmi aktivní ve své literární tvorbě, vydával časopis Sbratření, psal básně, knihy, čerpal ze svých deníků, které si psal od mládí. Po odchodu do exilu své literární tvorbě pokračuje.

Knihy Miroslava Dědiče jsou obrazem jeho života. Od mládí si vedl deníky, do kterých zapisoval své myšlení, pocity, události. Ty mu poskytly obsáhlý a přesný zdroj informací, které literárně zpracoval. Svými odbornými články přispíval do novin, vedl odborné přednášky, se svými příspěvky vystupoval na různých konferencích.

Porovnání

Z výzkumné tabulky č. 6 vyplynulo, že všechny vybrané osobnosti sociální pedagogiky byli ve své literární tvorbě aktivní. Z literární tvorby čerpáme jejich myšlenky a některé metody využíváme i v současné době nebo snahu pochopit člověka a vyvodit řadu závěrů pro výchovnou činnost. Tyto myšlenky slouží dodnes k rozvoji moderní pedagogiky

6.2 Srovnání vybraných zařízení

V rámcové analýze jsme si data uspořádali do tabulek pro každé zkoumané zařízení zvlášť a uspořádali podle pěti klasifikačních kategorií, které nám vyplynuly z obsahové analýzy zkoumaných dat. Abychom pojetí zkoumaných zařízení mohli porovnat podle vybraných klasifikačních kategorií, zařadili jsme porovnávaná data vedle sebe. Data z rámcové

analýzy, která byla roztríděna podle zkoumaných zařízení (viz Příloha P III), jsou seřazena chronologicky podle založených zkoumaných zařízení do tematických tabulek. Každá tematická tabulka obsahuje jen data jedné klasifikační kategorie. Na podkladech vytvořených tematických tabulek jsme provedli porovnání vybraných klasifikačních kategorií mezi jednotlivými zkoumanými zařízení. Důraz jsme kladli na případné rozdíly nebo shody.

Tabulka 7 Klasifikační kategorie - cílová skupina

Bakulův ústav	Milíčův dům	Květušínská škola
- děti postižené		
	- děti z koncentračních táborů	
	- sirotci	- sirotci
- děti české, slovenské	- děti české, slovenské	- děti české, slovenské
	- německé	
	- židovské	
		- rómské
- děti ze sociálně slabých rodin	- děti ze sociálně slabých rodin	- děti ze sociálně slabých rodin

Zdroj: vlastní výzkum

Bakulův ústav – po odchodu z Jedličkova ústavu v roce 1919 František Bakule společně s dvanácti postiženými dětmi a dvěma sestrami, hledají nové prostory pro svůj ústav. V roce 1921 získávají vilu s pozemkem na smíchovském návrší nad Bertramkou. Zde poskytují péči postiženým dětem, ale i dětem z pražské periferie, které se postupně zapojují do života dětí postižených. Tady František Bakule opět uskutečňuje svůj plán společné výchovy postižených a zdravých dětí. Cílovou skupinou byly děti zdravotně postižené, děti české a slovenské a děti ze sociálně slabých rodin.

Milíčův dům – asi po desetiletém úsilí Přemysl Pitter dosáhl postavení Milíčova domu, který byl pojmenován po Janu Milíči z Kroměříže a otevřen o Vánocích dne 24. prosince roku 1933 v pražské části Žižkov. Zařízení Milíčova domu bylo postaveno účelně pro trávení volného času dětí. Cílovou skupinou byly děti z koncentračních táborů, sirotci, děti české i slovenské, německé, židovské a děti ze sociálně slabých rodin.

Květušínská škola – po příchodu do nově otevřené školy pro romské děti v Květušíně na území Vojenského výcvikového prostoru Boletice byl Miroslav Dědič přímým účastníkem náročného pedagogického experimentu, kde jej v začátcích provázely pedagogické a hospodářské problémy při osvětové práci mezi tehdy kočujícími, zaostalými

cikány. V Květušinské škole žily děti, které neměli základní hygienické návyky a vyrůstaly ve špatných sociálních podmínkách. Cílovou skupinou v Květušíně tvořily děti romské děti, sirotci, děti české i slovenské a děti ze sociálně slabých rodin.

Porovnání

Z výzkumné tabulky č. 7 vyplývá, že spektrum výběru dětí do uvedených zařízení bylo rozmanité a záměr uskutečňovat pedagogické a výchovné působení na děti byl primární. Důležitost faktu, o rasové nebo národnostní nebo jiné příslušnosti nehrála prioritní roli při umístění potřebných dětí v jednotlivých zařízeních.

Tabulka 8 Klasifikační kategorie - cílové zaměření

Bakulův ústav	Milíčův dům	Květušinská škola
- výchovná práce	- výchovná práce	- výchovná práce
	- převýchova	- převýchova
- poskytování základního vzdělávání	- poskytování základního vzdělávání	- poskytování základního vzdělávání
- využití trávení volného času	- využití trávení volného času	- využití trávení volného času
- příprava na budoucí život	- příprava na budoucí život	- příprava na budoucí život
	- pomoci dětem najít jejich blízké příbuzné	

Zdroj: vlastní výzkum

Cílovým zaměřením Františka Bakuleho v ústavu byla výchovná práce nejen s postiženými dětmi, ale také poskytování základního vzdělávání, využití trávení volného času a příprava na budoucí život. František Bakule si na nové škole budoval vztah učitel – žák, založený na partnerství a kladné silné citové vazbě. Chtěl být pro své žáky autoritou, ale zároveň milovaným člověkem, ke kterému budou mít žáci úctu.

Cílovým zaměřením Přemysla Pittra v Milíčově domě byla výchovná práce s dětmi i jejich rodiči. Hlavním cílem byla pomoc a ochrana dětí ohrožených nejen mravně, ale i zdravotně a sociálně, dále poskytování základního vzdělávání, využití trávení volného času, příprava na budoucí život a převýchova. Jednalo se o umístění dětí německých, židovských, českých a slovenských z koncentračních táborů a válečných sirotků. Byli to děti v tíživých životních a sociálních situacích. Též za důležité považoval pomoci těmto dětem najít jejich rodiny nebo blízké příbuzné, od kterých byly z následků válečného dění vytrženy.

Cílovým zaměřením Miroslava Dědiče v Květušinské škole bylo ověřit, zda jsou romské děti kultivovatelné a mohou se tak zařadit do vzdělávacího systému. Podstatným cílem byla výchovná práce s dětmi, převýchova, poskytování základního vzdělávání, využití trávení volného času a příprava na budoucí život. Důležitou podmínkou pro úspěch experimentu bylo vytržení dětí z rodinného prostředí. Brzy po vzniku začala škola fungovat jako internát a dětský domov, kam rodiče neměli přístup.

Porovnání

Při porovnání cílového zaměření u jednotlivých zkoumaných zařízení nedochází podstatným rozdílům. František Bakule byl pro děti spíše kamarádem, ale zároveň i vzorem, Přemysl Pitter hlavně výchovným způsobem působí a pomáhá dětem v jejich tíživé životní situaci. Tuto vlastnost mají společnou s Miroslavem Dědičem.

Tabulka 9 Klasifikační kategorie - financování ústavu/školy

Bakulův ústav	Milíčův dům	Květušinská škola
- z vlastních zdrojů		- z vlastních zdrojů
	- pomocí sbírek	
- z honorářů Bakulových zpěváků	- přátelé Přemysla Pittra	
	- dary od obyvatel finanční/materiální	- dary od obyvatel finanční/materiální
- dar od amerického Červeného kříže		

Zdroj: vlastní výzkum

Bakulův ústav – aby mohl poskytnout přístřeší dětem financuje František Bakule práce na stavbě vlastními silami a pomocí dětí, které ho doprovázejí z Jedličkova ústavu. Dětský sbor pořádá každou neděli koncerty v okolí Prahy a získané honoráře jsou tak příspěvkem na stavbu nové budovy. Po návratu ze Spojených států je sbor Bakulových zpěváků uznán za nejpozoruhodnější evropskou společenskou a kulturní organizací a americký Červený kříž jim uděluje čestnou cenu ve výši 25 000,- dolarů.

Milíčův dům a jeho celý provoz byl hrazen ze sbírek, darů přátel, příspěvků čtenářů časopisu Sbratření, posluchačů přednášek Přemysla Pittra a dobrovolnictví okolních obyvatel. Významný podíl na stavbě Milíčova domu měla i stavební firma dr. Karla Skorkovského, která pomáhala stavět na úvěr.

Květušínská škola – i když se stavět nemusela, její provoz z počátku Miroslav Dědič financuje vlastními zdroji, posléze je do Květušínské školy poskytována materiální pomoc okolních obyvatel.

Porovnání

Z výsledků rámcové analýzy je patrné, že všichni tři vybraní sociální pedagogové to neměli v začátcích zřizování ústavu, útulku a školy jednoduché. Financování zkoumaných zařízení, provoz a údržbu si hradili z vlastních zdrojů nebo svépomocí. Miroslav Dědič o sobě tvrdil, že dělal učitele, ředitele a uklízečku v jedné osobě.

Tabulka 20 Klasifikační kategorie - výchovný styl

Bakulův ústav	Milíčův dům	Květušínská škola
- liberální	- demokratický	- demokratický
- výchova a vzdělávání v naprosté svobodě		
- vyučovací hodiny nebyly přísně dodržovány		- vyučovací hodiny byly dodržovány

Zdroj: vlastní výzkum

Bakulův ústav – František Bakule si nic jiného nepřál, než aby byl ve své škole úplným opakem těch, kteří ho na učitelé vychovávali. Proto jako první se vždy snažil o uvolnění dítěte, což byla jedna hlavních nezbytných podmínek, aby mohl vykonávat s výchovné působení. Využíval liberálního výchovného stylu, vychovával v naprosté svobodě a nedodržoval vyučovací hodiny. Nová výchova měla žáky osvobodit od tlaku tradiční školy. Účinným výchovným prostředkem pro něj byla láska k dětem a umění. K novým znalostem měli žáci dospět vlastní samostatnou prací a vzájemně si pomáhat.

Milíčův dům – Přemysl Pitter přistupoval k dětem jako k rovnocenným partnerům a dovedl se svými spolupracovníky si vybudovat s dětmi vztah, který byl založený na vzájemném respektu a důvěře. Děti se podílely při pořádání besídek, úklidu a běžných provozních činnostech. Přemysl Pitter zastával výchovný styl demokratický.

Květušínská škola – stejný demokratický styl měl i Miroslav Dědič, děti bral jako rovnocenné partnery s ohledem na jejich věk, morální a duševní vyspělost a se svými spolupracovníky měli s dětmi vybudovaný vztah na vzájemné důvěře a respektu. Děti v Květušínské škole se rovněž podílely na chodu a běžných provozních činnostech školy.

Porovnání

Z výsledků rámcové analýzy je zřejmé, že František Bakule byl stoupenec liberálního výchovného stylu, kdežto Přemysl Pitter a Miroslav Dědič byli stoupeneci demokratického výchovného stylu, které přenášeli ve svých výchovných postupech.

Tabulka 31 Klasifikační kategorie - uzavření ústavu/školy

Bakulův ústav	Milíčův dům	Květušínská škola
	- nebyl uzavřen	- uzavřena
- prodán v dražbě		
	- funguje dodnes jako mateřská škola	

Zdroj: vlastní výzkum

Bakulův ústav – v době hospodářské krize, i přes podpory hlavy Národního hospodářství je 19. února 1937 Bakulův ústav prodán v dražbě za cenu pozemku. Budova byla přestavěna na kliniku a děti byly rozptýleny do všech stran.

Milíčův dům – do dnešního dne nebyl uzavřen a nyní funguje jako mateřská škola.

Květušínská škola – po roce fungování je nucena řešit kapacitní problém, jelikož nových dětí stále přibývalo. Získávají nové prostory v Dobré vodě, kde jsou opět na začátku a budují si opět novou školu svépomocí. Po deseti letech se škola zavírá a děti jsou rozvezeni do všech koutů republiky.

Porovnání

Z výsledku rámcové analýzy nám vyplynulo, že Bakulův ústav byl zasažen hospodářskou krizí, proto byl prodán v dražbě. Milíčův dům je jako jediná instituce fungující dodnes. V 1960 tamější úřady Květušínskou školu zrušily, neboť se domnívaly, že „cikánský problém“ byl v Československu vyřešen.

6.3 Zodpovězení výzkumných otázek

Hlavní výzkumná otázka: **Čím se staly vybrané osobnosti významnými?**

Vybrané osobnosti sociální pedagogiky se angažovali v sociálních aktivitách při zřizování zařízení, ať už to byl Bakulův ústav, Milíčův dům nebo Květušínská škola. Řešili problematiku dětí ulice, dětí v tíživých sociálních situacích, postižených dětí a chtěli jim poskytnout bezpečí a zázemí ve zřízených zařízeních. Jejich snahou při výchově bylo

respektovat a vycházet vstřícně vývojovým i obecným psychologickým potřebám dětí. Pokud to situace vyžadovala, tak i jejich specifickým potřebám, které vyplynuly z kontextu situace. Vlivem dějinných událostí se sešly v jejich zařízeních děti různých národností a kultur. František Bakule dokázal svojí snahou vychovávat děti postižené spolu s dětmi zdravými. Založením svého pěveckého sboru dokázal proniknout i do zahraničí. Přemysl Pitter v Milíčově domě dokázal shromáždit děti vícera národností a kultur, ale ne za účelem výuky, ale za účelem pomoci. Byli to děti židovské, polské, německé a dalších národností. Miroslav Dědič dokázal, že romské děti jsou kultivovatelné a mohou se tak zařadit do vzdělávacího systému. Práce Miroslava Dědiče spočívala ve výchovné práci s dětmi, poskytováním základního vzdělávání a přípravou pro budoucí život, i když byly děti vytrženy z rodinného prostředí. Můžeme tedy konstatovat, že vybrané osobnosti naplnili aspekt multikulturního soužití a zároveň se snažili přítomné kultury orientovat ke společným znakům – lásce, úctě, vzájemné toleranci a víra v náboženství – Českobratrská církev.

Dílčí výzkumné otázky:

Otázka č. 1: Jaké okolnosti vedly vybrané osobnosti k péči o druhé?

Vlivem tehdejších dějinných událostí, vedla vybrané osobnosti sociální pedagogiky k péči o druhé. Byli všichni stejného názoru a přesvědčení z hlediska ovlivňující výchovu dětí, kde nalézali vliv okolního sociálního prostředí, které formuje dětskou osobnost. Snažili se za pomoci profylaxe a kompenzace ve svých zařízeních vytvořit nejvhodnější prostředí pro následnou výchovu dětí. Chtěli dětem ukázat, že pobyt v zařízení jimi vytvořený, je místem vlídného, bezpečného, míru a lásky plného místa. Poskytnout jim zázemí pro jejich další rozvoj.

Otázka č. 2: Jaká byla životní cesta vybraných osobností k cílovým skupinám?

Z výzkumu vyplynulo, že jejich životní cesta k cílovým skupinám byla silně ovlivněno prožitými a prožívanými historicko-společenskými událostmi. Jejich teorii výchovy ovlivňovaly sociální podmínky, ve kterých se děti nacházely, ať už byla to chudoba a s ní spojená tíživá situace v rodinném prostředí, tělesné postižení, války se všemi svými důsledky, předsudky, negramotnost. Byly to děti v tíživých životních situacích, které neměly tu možnost si samy pomoci.

6.4 Diskuze

Jak vyplynulo z výzkumu, vybrané osobnosti sociální pedagogiky se zajímali o řešení akutního problému překonání bídy a utrpení chudobnějších dětí, hlavně osiřelých dětí, a tento problém řešili okamžitě vzhledem ke svým momentálním možnostem. Pozitivní vztah k dětem je jednou z vlastností, kterou sociální pedagog disponuje. Jeho výchovné působení je všude tam, kde se přispívá k utváření zdravého způsobu života, tak jak to vyžadoval po svých spolupracovnících např. i Přemysl Pitter. Důležité je, aby sociální pedagog na děti působil osobním příkladem, ochotou jim pomoci a poradit, svojí přirozenou autoritou, která se zakládá na vědomostech a dovednostech i způsobech jednání. Vybudovat si vztah, založený na partnerství a kladné silné citové vazbě, ale i autoritou a člověkem, ke kterému budou mít úctu. Svojí prací vybraní sociální pedagogové dokazují, že výchova ve zkoumaných zařízeních, ať už to byl Bakulův ústav, Milíčův dům nebo Květušínská škola, byla v jejich době vysoce významným a záslužným činem. Přesto všichni shodně konstatují, že nejdůležitější základ morální výchovy a hodnot je nutno u dítěte budovat již v rodině. Je potřeba nabídnout dětem základní informace o životě, práci a cílech zajímavou formou a možno využít metod Františka Bakuleho a k novým znalostem žáci mají dospět vlastní samostatnou prací a vzájemně si pomáhat. Nebo metodu Přemysla Pittra, kdy poučoval formou vyprávění svých příběhů při jeho besídkách. Přiblížit dětem poutavou formou tehdejší dobu a citlivě přirovnat na dnešní poměry ve společnosti, kvůli pochopení a možnostech srovnání. V práci sociálního pedagoga by měl být vidět kongruentní postoj se zaujetím k tématu, jinak se může stát, že je celá snaha předem odsouzena k neúspěchu.

6.5 Doporučení pro praxi

Studiem literatury těchto sociálních pedagogů můžeme konstatovat, že jejich nahlížení na výchovu a pedagogiku dětí a mládeže může značně potlačit patologické jevy objevující se v naší společnosti. Tyto úvahy se tak mohou stát inspirací nejen pro studenty, ale také pro ty, kteří v oboru sociální pedagogika nikterak nepůsobí. Jsme přesvědčeni, že právě tato jména by měla být šířena do povědomí ostatních a měla by být příkladem pro každého z nás, nejen jak pracovat s dětmi, ale hlavně to, že bychom neměli utlačovat jiné národnosti nebo barvy pleti. Zároveň nám také jejich záslužná činnost připomíná, že pomáhat druhým a myslet na druhé by mělo být pro každého z nás samozřejmostí. S těmito významnými osobnostmi by měli být seznámeni nejen studenti středních škol, ale i studenti, kteří studují

obory související s pomocí druhým lidem, jako jsou např. pedagogické školy, neboť by byly pro studenty příkladem toho, jak vnímat studovaný obor. Františku Bakulovi je věnována menší pozornost v historických dokumentech. François Faucher, syn blízké spolupracovnice Lídy Durdíkové, napsal ve své knize, že František Bakule byl ve světě uznávaný a u nás opomíjený (Faucher, 1999). František Bakule byl považován za českého představitele a průkopníka hnutí nové výchovy v první polovině dvacátého století. Přemysl Pitter byl člověk, který pomáhal dětem v tíživých životních situacích a učil je také žít smysluplný život. Vzhledem k historicko-společenským událostem v Československu v době po druhé světové válce nemohly být informace o jeho práci, ideologii a humanitárních činech publikovány a veřejnost s nimi seznamována. Seznámit veřejnost s dílem Přemysla Pittra – to je cílem, který v současné době plní Nadační fond P. Pittra a O. Fierzové, jehož zřizovateli jsou Spolek MILIDU (založený v roce 1980 v Curychu z iniciativy O. Fierzové) a Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze, které pečuje o rozsáhlý archiv P. Pittra a O. Fierzové, které poskytuje výzkumníkům materiály o životě a díle P. Pittra a O. Fierzové. Dostupné z: <http://pitter.npmk.cz/pece-o-odkaz-Premysla-Pittra>. Nejen veřejnost by se měla seznamovat s osudy a činy těchto významných osobností, ale i žáci a studenty ve školách. Práce by měla podat ucelený náhled na tyto významné osobnosti a sloužit jako příručka především pro učitele i studenty pedagogických oborů vysokých škol a vyšších a středních pedagogických škol, a také pro speciální pedagogy a ostatní pedagogické pracovníky.

ZÁVĚR

Diplomová práce byla zaměřena na díla vybraných sociálních pedagogů, a to Františka Bakuleho (1877-1957), Přemysla Pittra (1895-1976) a Miroslava Dědiče (1925-2020). Cílem diplomové práce bylo porovnávat jejich pohledy z hlediska sociální výchovy v námi vymezených oblastech, které vybraní sociální pedagogové uplatňovali v jimi zřizovaných zařízeních pro děti. V teoretické části jsme nastínili společenskou a politickou situaci v Československu na počátku 20. století. V těchto obdobích byly okolní státy zasaženy válkami. Součástí teoretické části byla i biografie vybraných osobností, čímž byla umožněna představa o tom, kdo byli tyto osobnosti a v jakých oblastech se angažovali. Na teoretickou část jsme navázali praktickou částí, kde cílem našeho výzkumu bylo zjištění rozdílů nebo společných znaků v pohledech vybraných osobností z hlediska sociální výchovy. K zjištění potřebných dat kvalitativního charakteru jsme určili kvalitativně zaměřený výzkum a hlavní metodou výzkumu obsahovou analýzu textů. Následně jsme použili metodu rámcové analýzy. Po vytvoření tematických tabulek podle chronologické posloupnosti založení zařízení a bylo provedeno porovnání určených kategorií a interpretace shodností a případných rozdílů. Z výsledků výzkumu je zřejmé, že vybraným sociálním pedagogům záleželo na všech dětech, bez rozdílu rasy, národnosti vyznání nebo z jakých sociálních poměrů pochází. Rovněž jim záleželo na způsobu života a budoucnosti svěřených dětí. Šlo především o děti, které se ocitly v tíživé životní situaci a nemohly samy bez cizí pomoci překonat společenské důsledky válek, tíživou životní situaci nebo tělesné postižení. Ze společných znaků výchovy vybraných osobností lze předkládat jejich výchovnou teorii založenou na upřímné a bezvýhradné lásce k dětem, kterou zobrazoval jejich vysoký morální kredit. Působením dějinných událostí se sešlo v jejich objektech mnoho dětí různých národností a kultur. Z výzkumu vyplývá, že námi vybrané osobnosti naplnili rovněž aspekt multikulturního soužití. Pedagogové učili děti lásku, úctě a vzájemné toleranci. Dalším společným znakem vybraných osobností sociální pedagogiky byla výchova k přípravě na budoucí život a stanovení si životních hodnot. Za největší shodnost je možné zaznamenat v důležitost vlivu sociálního prostředí na utváření osobnosti dítěte. František Bakule například rezolutně odmítal užívání tělesných trestů, působil na děti vlídným slovem a mezi ním a dětmi byla vytvořena čistá náklonnost. Taktéž Přemysl Pitter užívání tělesných trestů rezolutně odmítal. Přemysl Pitter byl zapřisáhlý pacifista a v jím zřízených útulcích byly všechny hračky, připomínající válku a střelení zakázány.

František Bakule, Přemysl Pitter a Miroslav Dědič jsou výraznými osobnostmi, které jsou významné pro oblast sociální pedagogiky i sociální práce a podstata jejich myšlenek, jejich koncepcí, sahá až do dnešní doby.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-969944-0-3.
- BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2013. *Terminologický výkladový slovník zo sociálnej pedagogiky*. vyd. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. ISBN 978-80-8105-514-0.
- BALVÍN, Jaroslav, 2013. *Filozofie výchovy pro sociální pedagogy krok za krokem*. Praha: Hnutí R. ISBN 978-80-86798-48-6.
- BALVÍN, Jaroslav, 2015. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter*. Praha: Radix spol. s.r.o. ISBN 978-80-87573-13-6.
- DĚDIČ, Miroslav, 1985. *Škola bez kázně*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství.
- DĚDIČ, Miroslav, 2002. *Než roztály ledy: Bevor das Eis auftaute*. Praha: Kulturní sdružení občanů německé národnosti ČR. ISBN 80-239-2720-5.
- DĚDIČ, Miroslav, 2003. *Kantor z Mářina dvora: česko-slovenský román*. Praha: Slovenský literárny klub v ČR. ISBN 80-902893-5-5.
- DĚDIČ, Miroslav, 2005. *Ohlédnutí*. Praha: Slovenský literárny klub v ČR. ISBN 80-903581-1-X.
- DĚDIČ, Miroslav, 2006. *Květušínská poema*. Praha: Občanské sdružení RomPraha. ISBN 80-260-5866-6.
- FAUCHER, François a František BAKULE, 1999. *František Bakule: enfant terrible české pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-305-6.
- GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.
- HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262 0982-9.
- KLAPILOVÁ, Světla, 2000. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-7076-669-8.
- KOHN, Pavel, 1995. *Můj život nepatří mně: čtení o Přemyslu Pittrovi*. Praha: Kalich. ISBN 80-701-7852-3.

- KOHN, Pavel, 2001. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek. ISBN 978-80-87127-30-8.
- KOSATÍK, Pavel, 2009. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka. ISBN 978-80-7185-971-0.
- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
- KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- MAŇÁK, Josef, Štefan ŠVEC a Vlastimil ŠVEC, ed., 2005. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Masarykova univerzita. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 80-7315-102-2.
- MAREŠ, Jiří, 2013. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0174-8.
- MATOUŠ, Miroslav, 2001. *Zvláštní člověk Přemysl Pitter: [svědectví o člověku, který věnoval svůj život duchovní obrodě národa]*. Praha: Bonaventura. ISBN 80-85197-26-X.
- MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.
- NEKOLA, Martin, Hana GEISLER a Magdalena MOURALOVÁ, ed, 2011. *Současné metodologické otázky veřejné politiky*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1865-4.
- PÁVKOVÁ, Jiřina, 2008. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 4. vyd. Praha, Česká republika: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PASÁK, Tomáš, 1995. *Život Přemysla Pittra*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN 80-211-0212-8.
- PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ, 1996. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. Praha: Kalich. ISBN 80-701-7972-4.
- PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
- PRŮCHA, Jan, 2009. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-567-7.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

PUNCH, Keith, 2008. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál. ISBN 9788073674687.

REICHEL, Jiří, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Přeložil Stanislav JEŽEK. Brno: Sdružení Podané ruce. ISBN 80-85834-60-X.

ŠTĚPAŘOVÁ, Ema a Lenka GULOVÁ, ed., 2004. *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU. ISBN 80-86633-14-4.

ŠTVERÁK, Vladimír, 1983. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

ŠVARÍČEK, Roman, K. ŠEĐOVÁ a kol., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

TITZL, Boris, 1998. *To byl český učitel: František Bakule, jeho děti a zpěváčci*. Praha: Společnost Františka Bakule. ISBN 80-902518-0-3.

Právní předpisy

ČESKO, 1995. Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2020 [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117>.

Internetové zdroje

(CSFD.CZ [online]. [cit 2015-12-3]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/231916-milujte-sve-nepratele/>).

CSFD.CZ [online]. [cit. 2015-12-3]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/5252/kdo-se-boji-utika>.

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze. Dostupné z: <http://pitter.npmk.cz/pece-o-odkaz-Premysla-Pittra>.

Muzeum romské kultury [online] 8. ledna 2021 [cit. 2021-01-08] Dostupné z:
<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/zemrel-miroslav-dedic-vyrazna-osobnost-socialni-pedagogiky-a-reditel-internatni-kvetusinske-skoly-pro-romy>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj. a jiné

apod. a podobně

např. například

tj. to je

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Učitel Bakule se svými svěřenci v košíkářské dílně	84
Obrázek 2 Hrob Františka Bakuly	85
Obrázek 3 Přemysl Pitter s židovskými a německými dětmi po 2. světové válce (akce Zámky).....	86
Obrázek 4 Učitel Miroslav Dědič	87
Obrázek 5 Učitel Miroslav Dědič se svými spolupracovníky	88

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1Klasifikační kategorie-znaky a okolnosti zkoumaných osobností.....	48
Tabulka 2Klasifikační kategorie-zkoumaná zařízení	49
Tabulka 3Klasifikační kategorie-znaky v oblasti výchovné práce	50
Tabulka 4Klasifikační kategorie-pedagogické působení	51
Tabulka 5Klasifikační kategorie-osobní život.....	53
Tabulka 6Klasifikační kategorie-literární tvorba.....	53
Tabulka 7Klasifikační kategorie-cílová skupina	55
Tabulka 8Klasifikační kategorie-cílové zaměření	56
Tabulka 9Klasifikační kategorie-financování ústavu/školy	57
Tabulka 10Klasifikační kategorie-výchovný styl.....	58
Tabulka 10Klasifikační kategorie-uzavření ústavu/školy.....	59

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: REŠERŠE POUŽITÉ LITERATURY

Příloha P II: RÁMCOVÁ ANALÝZA ZNAKŮ A OKOLNOSTÍ VYBRANÝCH
OSOBNOSTÍ

Příloha P III: RÁMCOVÁ ANALÝZA VYBRANÝCH ZAŘÍZENÍ

Příloha P IV: OBRÁZKY

PŘÍLOHA P I: REŠERŠE POUŽITÉ LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-969944-0-3. Kniha je napsána jako vysokoškolská učebnice pro studenty oboru sociální pedagogika. Je rozdělena do 7 kapitol – na teoretické a teoreticko-empirického charakteru. Každá kapitola je didakticky zpracována tak, aby poskytovala zpětnou vazbu zodpovězením otázek na konci kapitoly. V knize jsou popsány vztahy sociální pedagogiky k rodině, škole, k náhradní rodinné a institucionální výchově a k profesi sociálního pedagoga. Publikace obsahuje i případové studie, na kterých je proveden rozbor a praktická ukázka zapojení sociální pedagogiky.

BALVÍN, Jaroslav, 2013. *Filozofie výchovy pro sociální pedagogy krok za krokem*. Praha: Hnutí R. ISBN 978-80-86798-48-6. Monografie se zabývá předmětem filozofie výchovy, který je postaven na interpretaci filozofie výchovy jako základny pro teorii výchovy a dalších pedagogických oborů. Mimo jiné obsahuje i teoretický rozbor výchovného působení významných sociálních pedagogů a andragogů jako byli např. Miroslav Dědič a Přemysl Pitter.

BALVÍN, Jaroslav, 2015. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter*. Praha: Radix spol. s.r.o. ISBN 978-80-87573-13-6. Publikace podává základní rozbor a pohled na život a dílo dvou významných sociálních pedagogů Přemysla Pitttra a Miroslava Dědiče a multikulturní přesah jejich práce. V knize je popisován také výzkum, kdy studenti sociální pedagogiky po absolvování přednášek o Přemyslu Pittrovi měli vyjádřit svůj postoj k jeho osobnosti a hodnotám jeho pedagogiky. Kniha přináší různé pohledy dalších odborníků na Přemysla Pitttra a jeho spojitost s dílem a životem Johanna Heinricha Pestalozziho.

DĚDIČ, Miroslav, 1985. *Škola bez kázně*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství. Publikace zachycující Miroslava Dědiče a jeho pedagogické působení ve Škole Míru v Květušíně. Právě v této škole vychovává a vzdělává romské děti. V publikaci popisuje své působení na této škole, a metody, které pro vzdělávání a výchovu volil.

DĚDIČ, Miroslav, 2002. *Než roztály ledy: Bevor das Eis auftaute*. Praha: Kulturní sdružení občanů německé národnosti ČR. ISBN 80-239-2720-5. Monografie, ve které Miroslav Dědič popisuje své působení v pohraniční vesnici Nové Zvolání. Jedná se o reálný příběh, který se odehrává na konci druhé světové války. Samotný děj pojednává o vzdělávání a

výchově německých dětí. V ději se odehrávají náročné situace, které souvisí se vztahem pedagoga, dětí a rodičů.

DĚDIČ, Miroslav, 2003. *Kantor z Mářina dvora: česko-slovenský román*. Praha: Slovenský literární klub v ČR. ISBN 80-902893-5-5. Monografie, zde Miroslav Dědič vyobrazuje život lidí, kteří žijí v obci Skoky. Děj se odehrává v období po druhé světové válce. Mladý učitel Emil přichází do této vesnice, kde má vést místní školu. Později tento mladý učitel působí jako starosta obce. Miroslav Dědič tuto knihu napsal na základě svých životních zkušeností, zde využívá zápisky ze svých deníků.

DĚDIČ, Miroslav, 2005. *Ohlédnutí*. Praha: Slovenský literární klub v ČR. ISBN 80-903581-1-X. Životopisné ohlédnutí Miroslava Dědiče, které sleduje nostalgické zavzpomínání. Tato publikace byla sepsána autorem, aby mohla být odkazem pro ty, kteří se vydávají podobnými cestami, jako Miroslav Dědič.

DĚDIČ, Miroslav, 2006. *Květušínská poema*. Praha: Občanské sdružení RomPraha. ISBN 80-260-5866-6. Jedná se o druhou podobu původní publikace „Škola bez kázně“. Miroslav Dědič zde zobrazuje své zkušenosti s výchovou a vzděláváním romských dětí. Jsou zde vylíčena veškerá úskalí, ale i přínosy práce Miroslava Dědičovy.

FAUCHER, François a František BAKULE, 1999. *František Bakule: enfant terrible české pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-305-6. Kniha francouzského autora přináší svědectví o nadčasových názorech a pedagogické práci, při které se během celého života František Bakule setkával s nepochopením nadřízených úřadů, jež mu však přinesla uznání ve světě. Dokumenty z doby působení Františka Bakuleho podávají obraz o jeho metodách, výchově uměním, hudební výchově, práci v Jedličkově ústavu a mezinárodních úspěších a seznamují s hodnocením jeho díla.

GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6. Publikace předkládá popis metodologie kvalitativního a kvantitativního výzkumu a napomáhá tak orientovat se v této problematice.

KOHN, Pavel, 1995. *Můj život nepatří mně: čtení o Přemyslu Pittrovi*. Praha: Kalich. ISBN 80-701-7852-3. Pavel Kohn je jedním z dětí Přemysla Pittra, které přežilo tři koncentrační tábory a měl to štěstí, že se mohl zotavovat asi 5 týdnů na zámku Štiřín. Ve své knize velmi poutavě popisuje kapitoly z života Přemysla Pittra, jeho spolupracovníků a společné práce při výchově dětí i dospělých.

KOHN, Pavel, 2001. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek. ISBN 978-80-87127-30-8. Pavel Kohn uskutečnil v roce 1999 první část projektu Nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové a během několikátýdenní cesty do Izraele hovořil s dvaceti svými vrstevníky bývalými dětmi, které po návratu z nacistických koncentračních táborů pobývaly nějaký čas v letech 1945-1947 na zámcích Kamenice, Lojovice, Olešovice a Štířín.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3. Kniha poskytuje stručný ucelený přehled základních poznatků ze sociální pedagogiky. Nabízí pohled na sociální pedagogiku v zemích, kde má největší tradici – Německo, Polsko. Zabývá se funkcí prostředí a jeho vlivu na výchovu, sociální komunikaci a uplatněním sociální pedagogiky v různých oblastech praxe (terénní práce, komunitní činnost).

MATOUŠ, Miroslav, 2001. *Zvláštní člověk Přemysl Pitter: [svědectví o člověku, který věnoval svůj život duchovní obrodě národa]*. Praha: Bonaventura. ISBN 80-85197-26-X. Miroslav Matouš popisuje činnost Přemysla Pittra, kterou věnoval výchově dětí v předválečném Československu, ale také záchraně židovských dětí za války a německých dětí po válce. Publikace byla napsána Pittrovým přítelem a obsahuje také osudy Přemysla Pittra od dětství až po jeho smrt v exilu.

PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ, 1996. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. Praha: Kalich. ISBN 80-701-7972-4. Kniha je označena jako vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. Přináší vlastní životopisné vzpomínky Přemysla Pittra, které jsou psány poutavým podáním a Pittrov životopis tak, jak ho napsala Olga Fierzová.

PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5. Kniha přináší velmi čtivou formou komplexní pohled na minulost i současnost sociální pedagogiky a její obsahové zaměření je rozděleno na historické kořeny sociální pedagogiky, vznik SP jako vědy a její rozvoj na přelomu 19. a 20. století, současné pojetí sociální pedagogiky jako vědecké disciplíny, charakteristiku výchovného prostředí a výchovy a na prostředí institucionalizované výchovy, tj. školu.

PRŮCHA, Jan, 2009. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-567-7. Souborná encyklopedie, která poskytuje přehledné informace o základních složkách edukačního systému, objasňuje také současné problémy,

kteřé souvisejí se vzdělávacím systémem, ale také představuje pedagogickou vědu v teoretické i empirické linii.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9. Slovník je dalším pokračováním původního slovníku z roku 1995. Slovník obsahuje přesnou terminologii z oboru pedagogické vědy. Přináší informace z oblasti školství, nejen z české, ale také ze zahraniční oblasti pedagogické vědy.

ŠTVERÁK, Vladimír, 1983. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. V knize je popisována historie výchovy a vzdělávání od doby 4. tisíciletí př. n. l., přes starověk, středověk až do 17. století. Zahrnuje podrobný popis díla Jana Amose Komenského.

ŠVARŤÍČEK, Roman, K. ŠEĐOVÁ a kol., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0. Kniha je příručkou pedagogického výzkumu. Popisuje hlavní činnosti, které by měl znát budoucí badatel: fáze kvalitativního výzkumu a jejich plánování, designy kvalitativního výzkumu (zakotvená teorie, případová studie, etnografie, biografický design), metody sběru dat a analýzu dat. Kniha obsahuje i příklady provedených kvalitativních výzkumů.

TITZL, Boris, 1998. *To byl český učitel: František Bakule, jeho děti a zpěváčci*. Praha: Společnost Františka Bakule. ISBN 80-902518-0-3. Monografie českého reformního pedagoga, zakladatele dětských pěveckých sborů jako výchovného nástroje aplikovaného na děti tělesně postižené a sociálně ohrožené. Kniha vypráví o životě pedagoga a tehdejšího reformátora školství. V knize zjistíme mnohé o jeho výchovných metodách, a to nejen v Jedličkově ústavu, ale i na Malé Skále v jeho pedagogických začátcích a později v Bakulově ústavu. Kromě výchovně vzdělávacího působení se dočteme také o jeho vztahu k ženám, ke vztahu k tehdejším pedagogům a k jeho kolegům.

PŘÍLOHA P II: RÁMCOVÁ ANALÝZA ZNAKŮ A OKOLNOSTÍ VYBRANÝCH OSOBNOSTÍ

Pomocí rámcové analýzy jsou data uspořádána do tabulek pro každý znak nebo okolnost zvlášť a jsou v tabulce seřazena podle čtyř srovnávaných kategorií, které jsme určili při obsahové analýze vybraných dokumentů.

Rámcová analýza František Bakule (1877–1957)

Analýza textu knihy: FAUCHER, François a František BAKULE, 1999. *František Bakule: enfant terrible české pedagogiky*. TITZL, Boris, 1998. *To byl český učitel: František Bakule, jeho děti a zpěváčci*.

Znaky v oblasti výchovné práce	Pomoc dětem najít uplatnění a smysl života Začleňování postižených dětí do běžného života Výchova postižených dětí společně s dětmi zdravými Vedení k poctivé práci
Pedagogické působení	Učitel ve Vrapicích u Kladna (1897-1898) Učitel v Družci u Kladna (1898- 1899)– založení žakovského časopisu a prvního pěveckého sboru Učitel v Kozlech u Všetat (1899-1901) Učitel na Malé Skále (1902-1912) Ředitel Jedlička ústavu (1913-1919) Bakulův ústav (1921-1937) Pěvecký sbor Bakulovi „zpěváčci“
Cílová skupina	Děti tělesně postižené, Děti české Děti slovenské Děti ze sociálně slabých rodin
Osobní život	15. 12. 1955 se ožení se svojí o jednadvacet let mladší bývalou žačkou z Malé Skály, která ho následuje po celý život Miluškou Šikolovou a rok po svatbě umírá
Literární tvorba	Chudé děti (rukopisy) – nebyly vydány Bakulovi zpěváčci (rukopisy) – nebyly vydány Na Malé Skále (rukopisy) – nebyly vydány
Ocenění	Ve světě uznávaný v ČR opomíjený
Náboženství	Česko bratrská církev
Ostatní autoři zabývající se vybranými	TITZL, Boris, 1998. <i>To byl český učitel: František Bakule, jeho děti a zpěváčci</i> .

osobnostmi	<p>FAUCHER, François a František BAKULE, 1999. <i>František Bakule: enfant terrible české pedagogiky.</i></p> <p>SOBOTKA, Richard, 2003. <i>Bezruký Frantík: životní příběh Františka Filipa.</i></p> <p>DURDÍKOVÁ, Lída, 1934. Zde se vraždí.</p>
------------	--

Zdroj: vlastní výzkum

Rámcová analýza Přemysl Pitter (1895-1976)

Analýza textu knihy: KOHN, Pavel, 1995. *Můj život nepatří mně: čtení o Přemyslu Pittrovi.* PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ, 1996. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové.*

Znaky v oblasti výchovné práce	<p>Pomoc dětem najít uplatnění a smysl života</p> <p>Převýchova</p> <p>Vedení k poctivé práci</p>
Pedagogické působení	<p>Vychovatelem</p> <p>Spolupracovníkem Rádia Svobodná Evropa a Britské Rozhlasové společnosti</p> <p>Člen Československé společnosti pro vědy a umění založené v roce 1957 ve Washingtonu</p> <p>Národním představitelem Svazu českých a slovenských spolků ve Švýcarsku</p> <p>Předsedou Masarykova fondu na pomoc uprchlíkům z Československa</p> <p>V Curychu založil Husův sbor a doplňovací českou školu</p> <p>„Akce zámky“</p> <p>Založení Milíčova domu</p>
Cílová skupina	<p>Děti z koncentračních táborů</p> <p>Sírotci</p> <p>Děti české</p> <p>Děti slovenské</p> <p>Děti německé</p> <p>Děti židovské</p> <p>Děti ze sociálně slabých rodin</p>
Osobní život	<p>Celý život zasvětil práci s dětmi, jeho dlouholetou spolupracovnicí byla Olga Fierzová, která po jeho smrti navázala na jeho odkaz a založila nadaci Přemysla Pittra MILIDU</p>

Literární tvorba	PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ, 1996. <i>Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové.</i> Příspěvky do časopisu Sbratření Psaní deníků A další
Ocenění	Záslužný řád Spolkové republiky Německo Záslužný kříž 1. třídy (1973) Spravedlivý mezi národy Řád Tomáše Garrigua Masaryka 3. třídy in memoriam (1991)
Náboženství	Českobratrská církev
Ostatní autoři zabývající se vybranými osobnostmi	FIERZOVÁ, Olga, 1992. <i>Dětské osudy z doby poválečné, Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům.</i> KOHN, Pavel, 2000. <i>Kolik naděje má smrt: židovské děti z poválečné akce "zámky" vzpomínají.</i> KOHN, Pavel, 1995. <i>Můj život nepatří mně: čtení o Přemyslu Pittrovi.</i> KOSATÍK, Pavel, 2009. <i>Sám proti zlu. Život Přemysla Pittra (1895-1976).</i> MATOUŠ, Miroslav, 2001. <i>Zvláštní člověk Přemysl Pitter.</i> PASÁK, Tomáš, 1995. <i>Život Přemysla Pittra.</i> PASÁK, Tomáš: <i>Přemysl Pitter – život pro druhé.</i> A další

Zdroj: vlastní výzkum

Rámcová analýza Miroslav Dědič (1925-2020)

Analýza textu knihy: DĚDIČ, Miroslav, 2005. *Ohlédnutí.* DĚDIČ, BALVÍN, Jaroslav, 2015. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter.* DĚDIČ, Miroslav, 2006. *Květušinská poema.* Praha: Občanské sdružení RomPraha.

Znaky v oblasti výchovné práce	Pomoc dětem najít uplatnění a smysl života Práce s romskými dětmi Převýchova Vedení k poctivé práci Učení od sebe navzájem
--------------------------------	--

Pedagogické působení	Učitel v Květušíně na Šumavě (1950-1960) Přednášející na Zdravotně sociální fakultě v Českých Budějovicích Přednášející na Pedagogické fakultě v Českých Budějovicích
Cílová skupina	Děti rómské Sirotci Děti české Děti slovenské Děti německé Děti ze sociálně slabých rodin
Osobní život	16. července 1955 oženil s Anežkou Filipovou, která působila v Květušíně jako vychovatelka narodily se jim dvě dcery Miroslava a Šárka
Literární tvorba	DĚDIČ, Miroslav, 1985. <i>Škola bez kázně</i> DĚDIČ, Miroslav, 2002. <i>Než roztály ledy</i> DĚDIČ, Miroslav, 2003. <i>Kantor z Mářina dvora</i> DĚDIČ, Miroslav, 2005. <i>Ohlédnutí</i> DĚDIČ, Miroslav, 2006. <i>Květušínská poema</i> Příspěvky do časopisů Psaní deníku (každodenní zapisování)
Ocenění	Uznání od Hlavního města Prahy Několikrát navrhován na státní vyznamenání
Náboženství	Českobratrská církev
Ostatní autoři zabývající se vybranými osobnostmi	BALVÍN, Jaroslav, 2015. <i>Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter</i> Škrdlant, Tomáš – dokumentární film. <i>Zatajené dopisy</i> a další

Zdroj: vlastní výzkum

PŘÍLOHA P III: RÁMCOVÁ ANALÝZA VYBRANÝCH ZAŘÍZENÍ

Pomocí rámcové analýzy jsou data uspořádána do tabulek pro každé zařízení zvlášť a jsou v tabulce seřazena podle pěti srovnávaných kategorií, které jsme určili při obsahové analýze vybraných dokumentů.

Rámcová analýza Bakulův ústav

Analýza textu knihy: FAUCHER, François a František BAKULE, 1999. *František Bakule: enfant terrible české pedagogiky*. TITZL, Boris, 1998. *To byl český učitel: František Bakule, jeho děti a zpěváčci*.

Název ústavu/školy	Bakulův ústav
Délka fungování ústavu/školy	1921–1937
Počet dětí	12
Cílová skupina	Děti postižené Děti české Děti slovenské Děti ze sociálně slabých rodin
Cílová zaměření	Výchovná práce Poskytování základního vzdělávání Trávení volného času Příprava na budoucí život
Financování ústavu/školy	Z vlastních zdrojů Z honorářů Bakulových zpěváčků Dar od amerického červeného kříže
Výchovný styl	Liberální Výchova a vzdělávání v naprosté svobodě Vyučovací hodiny nebyly přísně dodržovány
Forma pobytu v ústavu/školy	Internátní
Příčina uzavření ústavu/školy	Prodán v dražbě

Zdroj: vlastní výzkum

Rámcová analýza Milíčův dům

Analýza textu knihy: KOHN, Pavel, 1995. *Můj život nepatří mně: čtení o Přemyslu Pittrovi*. PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ, 1996. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*.

Název ústavu/školy	Milíčův dům
Délka fungování ústavu/školy	Dodnes
Počet dětí	30–60
Cílová skupina	Děti z koncentračních táborů Sirotci Děti české Děti slovenské Německé Židovské Děti ze sociálně slabých rodin
Cílová zaměření	Výchovná práce Převýchova Poskytování základního vzdělávání Trávení volného času Příprava na budoucí život Pomoci dětem najít jejich blízké příbuzné
Financování ústavu/školy	Pomocí sbírek Přátelé Přemysla Pittra Dary od obyvatel – finanční/materiální
Výchovný styl	Demokratický
Forma pobytu v ústavu/školy	Denní
Příčina uzavření ústavu/školy	Nebyl uzavřen, dnes funguje jako mateřská škola

Zdroj: vlastní výzkum

Rámcová analýza Květušínská škola

Analýza textu knihy: DĚDIČ, Miroslav, 2005. *Ohlédnutí*. DĚDIČ, BALVÍN, Jaroslav, 2015. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter*. DĚDIČ, Miroslav, 2006. *Květušínská poema*. Praha: Občanské sdružení RomPraha.

Název ústavu/školy	Květušínská škola
Délka fungování ústavu/školy	1950–1960
Počet dětí	35–50
Cílová skupina	Sirotci, děti české, děti slovenské, rómské, děti ze sociálně slabých rodin
Cílová zaměření	Výchovná práce Převýchova Poskytování základního vzdělávání Trávení volného času Příprava na budoucí život
Financování ústavu/školy	Z vlastních zdrojů Dary od obyvatel – finanční/materiální
Výchovný styl	Demokratický Vyučovací hodiny byly dodržovány
Forma pobytu v ústavu/školy	Denní Internátní
Příčina uzavření ústavu/školy	Úřad se domníval, že cikánský problém je vyřešen

Zdroj: vlastní výzkum

PŘÍLOHA P IV: OBRÁZKY

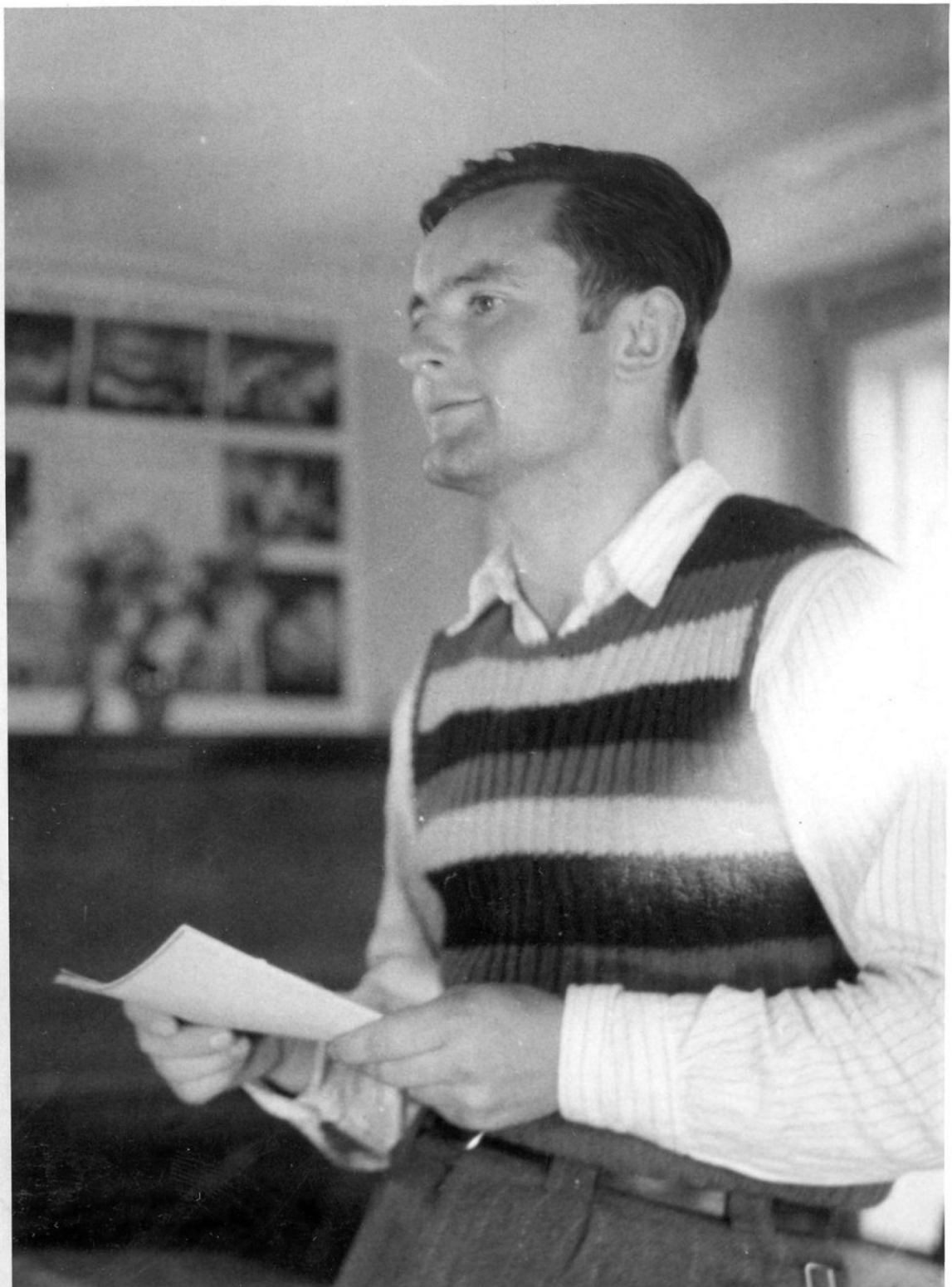
Obrázek 1 Učitel Bakule se svými svěřenci v košíkářské dílně

Obrázek 2 Hrob Františka Bakuly

Obrázek 3 Přemysl Pitter s židovskými a německými dětmi po 2. světové válce (akce Zámky)

Obrázek 4 Učitel Miroslav Dědič

Obrázek 5 Učitel Miroslav Dědič se svými spolupracovníky